

GLAS

Ob 25-letnici

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXVI, 11-12

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

1980
december-diciembre 1979

metropolit sushtar
vsem slovincem

ob sklepu

Cerkev v naši družbi ne išče in ne mara nobene oblasti na svetnem področju. Ne želi si nobenih privilegijev in spoštuje avtonomijo svetne družbe. Želi le služiti človeku in svobodno oznanjati evangelij. Svojega nauka ne če vsiljevati nikomur, hoče pa odkrito uveljavljati in braniti pravico vsakega občana, da se svobodno odloči za krščansko prepričanje in po njem živi.

iz pogovora z Družino 27-4-80.

Kakšen naj bo naš pogled v prihodnost, če kot kristjani resno vzamemo božjo resnico o prerojenju in o božji opravi za boj z gospodovalci te teme? Ali naj prevladuje triumfalistična samozavest, da nam nihče nič ne more, da je končna zmaga naša, da peklenska vrata Cerkve ne bodo premagala? Iz vere vemo, da je edini končni zmagovalac Bog, da je edini triumfator Kristus in edini nepremagljivi božji Duh. Če je Kristus tudi svoji Cerkvi dal zagotovilo, da bo ostal z njo do konca sveta in da je peklenska vrata ne bodo premagala, velja ta obljuba Cerkvi kot celoti, ne pa kakim krajevnim Cerkvi v kaki določeni zgodovinski dobi ali posameznemu udu Cerkve. Zato nobena krajevna Cerkev in noben kristjan ne more biti triumfalist, kakor da se mu ne more nič zgoditi. Njegova edina prava drža je ponižna hvalečnost, da ga je Bog poklical, ne po njegovih zaslugah, ampak v svojem usmiljenju, iz teme v luč, iz suženjstva v svobodo, iz smrti v življenje. A k pravi krščanski zavesti spada tudi trdno zaupanje v božjo pomoč in zato veder in upanja poln pogled v prihodnost, to pa v resnem in zavzetem prizadevanju za zvestobo božjemu daru prerojenja.

iz predavanja "Prerojenje", na teološkem tečaju 1978/79 v Ljubljani.

S to dvojno številko sklepa GLAS Slovenske kulturne akcije 26. leto izhajanja. Če se bežno zazremo na prehojeno pot, bomo naleteli na nji na marsikatero spoznanje in napotek, ki jih je list nabiral v teh letih za močnejšo in trdnjšo rast naše ustanove. Saj je bil in je glasnik njenega dela, načrtov, upov in želja. Kolikor je Glas — pa naj je že izhajal le občasno, kot v prvih letih, ali pa kot štirinajstdnevnik v času največjega napona ustvarjalne dejavnosti, ki jo je pobujala Slovenska kulturna akcija — pomagal kulturnim delavcem v zdomstvu in njihovih stvaritev žejnim kulturnim odjemalcem k večji povezanosti med obojimi, je opravil vredno nalogo. Ni bilo mogoče zadostiti zmeraj vsem željam, uresničiti vse zamisli, izpeljati vsa načrtovanja. Mnogokrat je bil naš nasprotnik skopo odmerjeni čas, mnogokrat, ponajvečkrat pa gmotne težave, ki že od rojstva spremljajo Kulturno akcijo na njeni poti. Tako ali drugače: upamo, da bo teh 26 letnikov Glasa — čez dober tisoč potiskanih in popisanih strani — dostojna, ne ravno skromna kronika dejavnosti slovenskega zdomskega kulturnika; dokument časa; velika pomoč bodočemu nepristranskemu kulturnemu zgodovinarju, ki nikakor ne bo mogel mimo pojava Slovenske kulturne akcije. Zrcalo naših uvidov in zaznanj; naših dosežkov, pa tudi naših pomanjkljivosti. Vez med Slovenci, razmetanimi po vseh zemeljskih kontinentih, znanilec in zagovornik prave človekove svobode, ne le fizične, marveč čez vse drugo — duhovne.

Te vrste niso namenjene veličanju lista. Bravci sami naj presodijo njegovo vrednost in upravičenost njegove prisotnosti med slovenskim zdomci in zamejci.

Ko sklepamo, že po srebrnem jubileju Kulturne akcije — četudi jubilejno leto namenoma še traja do februarja 1981 — ta Glas, ki prihaja k slovenskemu bralcu šele septembra 1980 (z decembrskim mesecem 1979), naznanjamo, da bo list poslej izhajal ne več kot mesečnik, marveč le občasno, kot zgolj informativno glasilo dejavnosti ustvarjalnih članov Slovenske kulturne akcije, oznanilo njenega delovanja, njenih težav, pa tudi njenih dosežkov. K tej odločitvi nas vodi zares kočljiva gmotna plat Slovenske kulturne akcije, ki si v razmerah, kot jih živi, pač ne more privoščiti razkošja kulturne revije Meddobje, pa še osemstranskega mesečnika dvanajstkrat letno. Inflacija, rakasta bolezen našega časa, se je v Argentini, kjer je sedež Kulturne akcije, najviše razbohotila. Naročnina za publikacije Kulturne akcije, četudi je dolarska, ji še dolgo ni kos! V nabiranju mecenov Kulturna akcija ni imela prevelike sreče. Če še živi, kar gmotno plat zadene, živi predvsem po zaslugi darov „uboge vdove“. Za slovensko zdomstvo, ki se je odpravilo po zadnji vojni v svet, gnano po miselnih, materialistično „samoupravljanje“ zavračajočih nagibih, je porazno, da ob tolikem innoštvu močnih in uveljavljenih slovenskih gospodarskih podjetij v tako skromni meri plačuje svoj kulturni davek. Četudi je bilo povedano do oglušnosti in napisano do naveličanja, da se more slovenstvo v svetu ohraniti le na duhovni ravni. Na verski in kulturni.

Neenkrat v teh petindvajsetih letih je bilo rečeno, pa tudi zapisano — niso rekli in pisali člani Kulturne akcije! — kako je Slovenska kulturna akcija najvišja slovenska kulturna ustanova v zdomski Sloveniji; nekateri zatrjujejo, da bi nam morala njena prisotnost v svobodi predstavljati Slovensko akademijo znanosti in umetnosti, ki v režimski Sloveniji ni svobodna... In vendar: kako se vsa ta prijateljska, iskrena in poštena zagotavljanja izgubljajo v veter. Če je kje resnična slovenska zavest, v zdomstvu, v svobodnem svetu, njena izkaznica bi morala biti močna, ustvarjalno bogata, kulturno sodobno naravnana ustvarjalna ustanova. Resnica pa je, da Kulturna akcija s trpko zavestjo nenehnega „kaj pa je tebe treba biló...“ berači in spet berači na vse štiri vetrove za svoj življenjski obstoj.

Ob začetku srebrnega jubileja smo vso slovensko javnost v svobodnem svetu poklicali, da se pridruži z jubilejnim darom lajšanju naših težkih gmotnih težav. Čez 60 prijateljev — največ je duhovnikov... — se je dozdej odzvalo. Tudi nekateri slovenski podjetniki so med darovalci. Ko prebiraš njihova imena, te nehote zasupne vprašanje: Kje pa so mnogi, premnogi drugi? Gospodarska moč slovenskega zdomstva je danes tako velika — sprehoditi se velja le po občasni razstavi slovenske podjetniške dejavnosti in uspehov —, da bi zlahka,

brez kakršne koli škode in primanjkljaja za svoj obstoj in večanje svoje moči s kakšnim vseslovenskim zdomskim kulturnim fondom vzdrževala ne samo Slovensko kulturno akcijo, marveč vse slovenske kulturne in prosvetne ustanove po vsem svetu. Težava niti ni morda v pripravljenosti slovenskih podjetij in denarnih zavodov, da bi mesečno ali letno vlagali v tak fond. Težava je predvsem v naši nesposobnosti, prepričati gospodarsko močne in petične Slovence, da so kot člani Slovenije v svobodnem svetu — pa naj jim je to prav ali ni prav: resnica je ta! — po vesti dolžni ne le podpreti, marveč preprosto vzdrževati slovensko kulturno dejavnost in ustvarjalnost. V takšno prepričanje, pa naj z govorjeno ali pa z zapisano besedo, kliče danes Slovenska kulturna akcija vse odgovorne Slovence, predvsem kulturne delavce in ustvarjalce; vabi slovenske liste in revije v zdomstvu; prosi posameznike, ki so prijateljsko povezani s slovenskimi podjetji in podjetniki: posredujte, dopovedujte, naklonite našemu delu ne samo ploskaška priznanja, marveč predvsem in čez vse drugo — krepko, bogato, prepotrebno gmotno podporo in oporo.

Kulturna akcija si prizadeva za čim polnejše usodobljenje svoje dejavnosti na vseh področjih: v ta namen bo poskrbela za vsebinsko in oblikovno popestritev revije Meddobje; za njeno zares redno izhajanje vsake tri mesece; za poživitev in obnovo dejavnosti na področjih, kjer je delo obstalo ali celo usahnilo; za polno pritegnitev čim širšega kroga slovenskih kulturnih delavcev z vseh svobodnih kontinentov, pa tudi iz slovenskega zamejstva; za povezavo med njimi, za izmenjavo misli in uvidov; z vso prizadevnostjo tudi za pritegnitev mladih slovenskih kulturnikov, ki so zrasli že v Novem svetu, pa jih je tujemu kozmopolitskemu okolju navkljub le obsijal slovenski genij.

Vse načrte, zamisli in želje bo Slovenska kulturna akcija zmogla uresničevati le z velikim, stvarnim razumevanjem vseh zdomskih Slovencev. To razumevanje pa nam more biti v veliko pomoč edinole, če je izkazano tudi z veliko gmotno podporo. Zato vabi kulturna akcija s tem Glasom ob sklepu 26. leta:

Vse Slovence doma, v zamejstvu in zdomstvu bi rad prav pristrčno pozdravil in se jim zahvalil za vso zvestobo, dobroto in poštenost, vero in ljubezen, ki so jo izpričali kot Slovenci in kot kristjani. Iz srca jim želim, da bi bili srečni in zadovoljni. To želim in to prosim Boga posebej za tiste, ki kakorkoli telesno ali duševno trpijo in potrebujejo tolažbe in pomoči. Ostanimo bratje in sestre med seboj, kjerkoli živimo, karkoli smo in karkoli delamo. Če smo sami dovolj zreli in globoki, bomo spoznali, da je veliko več takega, kar nas povezuje med seboj, kakor pa tistega, kar nas ločuje in razdvaja. Vsem bi torej rad rekel: Ostanimo prijatelji! Tistim pa, ki jim to toliko pomeni kot meni, kličem še posebej: Bog z vami!

kot slovenski metropolit
vsem Slovencem.

PODPRITE, ROJAKI, Z GMOTNO OPORO SLOVENSKO KULTURNO USTVARJALNOST, V SVOBODNEM SVETU, ZAOBSEŽENO V SLOVENSKI KULTURNI AKCIJI. S SVOJO PODPORO NE POMAGATE LE DEJAVNOSTI NAŠE USTANOVE, MARVEČ PRINAŠATE SVOJ DAR K OHRANJANJU SLOVENSKIH KULTURNIH VREDNOT, PO KATERIH NAS BO CENIL, SPOŠTOVAL IN SPOZNAL VELIKI SVET.

iz slovenske kulturne akcije

Na rednih sejah je odbor Kulturne akcije načrtoval delo v ustanovi. Odločen za čim višjo kvaliteto v kulturni dejavnosti je kulturne večere v Buenos Airesu omejil že lani — letos pa v tem nadaljuje — na dognana, vsebinsko domišljena in polna predavanja. Pri tem nas vodi pravilo: rajši manj, a dobro. Ne postavljamo datumov, iščemo pa čim polnejše uvide in dognanja naših ustvarjalcev.

Gospodarske težave, ki nas ovirajo pri delu, skuša odbor reševati: z jubilejno denarno nabirko, s pripravo umetniške loterije v letu 1981, z razprodanjo naših dosedanjih publikacij, s terjatvami pri mnogih dolžnikih; z omejitvijo publiciranja na samo kvalitetna dela.

Kot sporočamo v uvodniku, GLAS SKA s to številko sklepa 26. leto izhajanja. Poslej bo izšel le kot priložnostno glasilo ob večjih umetniških in kulturnih dogajanjih v naši ustanovi; predvsem bo informiral o dejavnosti naših rednih članov po vsem svetu; hkrati pa bo tudi propagandni list za najave naših publikacij in morebitnih drugih dejavnosti s področja delovnih odsekov.

Pred dobrim mesecem je izšel dvojni zvezek revije MEDDOBJE (XVII, 2-3) na 160 straneh — 8 strani likovne priloge. V tisku je 4. zvezek istega letnika.

Dotiskana je že šest let napovedovana, obljubljena in po naročnikih tudi že plačana ANTOLOGIJA SLOVENSKEGA ZDOMSKEGA PESNIŠTVA. Zajetna knjiga, ki sta jo zbrala in uredila Tine Debeljak in France Papež, bo izšla prihodnji mesec.

Pred koncem leta bo izšla tudi druga publikacija jubilejnega knjižnega darila vsem darovalcem jubilejnega daru ob 25-letnici Kulturne akcije. Pesnitev Vladimira Kosa SPEV O NAŠI GORI. Za risbe in opremo je poskrbel akad. kipar France Gorše.

Izšla je prva knjiga jubilejnega knjižnega darila, zbirka esejev in premišljanj Vinka Brumna NAŠ IN MOJ ČAS. Darovalci jubilejnega daru jo prejemaajo kot poklon; vsem drugim pa je na voljo v prodaji na sedežu ustanove v Buenos Airesu, v Dušnopastirski pisarni in pri naših porjenikih po svetu.

Odbor je odločil poskrbeti za redno izhajanje revije Meddobje, ki bo po novem letu prihajala k naročnikom in bralcem štirikrat letno v zvezkih po 100 strani z umetniško prilogo. Da popestri in obogati revijo z novimi kvalitetnimi imeni slovenskih pesnikov je dosedanjemu uredniku Francetu Papežu pridružil za sourednika Miklavža Trpotca.

z a h v a l a

Vsem REVIJAM in LISTOM, ki jih Slovenska kulturna akcija prejema v zameno za svoje publikacije. Redno nam pošiljajo svoje tiske: Mladika, Most, Zaliv, Novi list, Literarne vaje iz Trsta; Katoliški glas iz Gorice; Naš tednik, Naša luč, Vera in Dom, Mladje iz Celovca; LOG z Dunaja; Ameriška domovina, Ave Maria, Makedonska tribuna iz ZDA; Božja Beseda iz Kanaade; Misli iz Avstralije; Svobodna Slovenija, Duhovno življenje, Tabor, Vestnik, Smer v slovensko državo, Sij, Druga vrsta, Katoliški misijoni iz Buenos Airesa, Hrvaški listi in revije: Hrvatska revija iz Münchna; Slobodna riječ, Hrvatski narod, Studia Croatica, Republika Hrvatska, Svitlenik iz Buenos Airesa; Nova Hrvatska (letalsko) iz Londona. Srbske publikacije: Naša reč (letalsko) iz Londona; publikacije Udruženja srpskih pisaca i umetnika u inostranstvu, iz Londona. — Argentinski mesečnik El Mensajero iz Buenos Airesa. — Posebej hvala slovenskemu duhovniku iz Trsta, ki nam redno pošilja ljubljanski verski tednik Družina in koprsko Ognjišče.

dolarji in slovenska kulturna akcija

NAŠA NAROČNINA

Naša založba ima zelo malo naročnikov: na celotna izdanja jih je naročenih kakih 250, samo na Meddobje okrog 30 in na Glas vsega skupaj kakih 500.

Seveda tiskamo več izvodov: navadno 1.000 izvodov vsake knjige, 500 izvodov Meddobja in 800 izvodov Glasa. Nekaj izvodov knjig prodamo posamič, nekaj vsega gre raznim knjižnicam, v zamenjavo in oceno listom, nekaj se oddaja brezplačno, nekaj pa čaka na domovino.

Naročniki ne plačujejo redno, za kar pa imajo vsaj deloma upravičen izgovor: Založba še ni vsega napovedanega izdala in razposlala, še celo že za zdavnaj, pred šestimi leti, plačano.

Res, še za jubilejno leto ob 20. letnici SKA razpisanih 6 knjig (poleg Meddobja in Glasa) dolgujemo še Antologijo slovenskega zdomskega pesništva.

XVII. letnik smo v glavnem že izdali: obe knjigi (Mauzerjeve pesmi in Bükvičeve novele „Zgodbe iz zdomstva in še kaj“), 2/3 zvezek Meddobja na 168 straneh smo naročnikom že poslali, med tem so tudi prejeli ali prejemale 40 strani Glasa. Dolgujemo torej za XVII. letnik le še 1 številko Meddobja.

Vljudno prosimo vse naše naročnike, da nam nakažejo naročnino, kolikor tega še niso storili!

Jubilejni darovi

Izšla je že knjiga dr. Vinka Brumna „Naš in moj čas“, vsebujoča skoraj 400 strani razprav in esejev iz pretežno zdomske problematike. Pripravljala pa se tudi Vladimira Kosa „Spev o naši gori“ v opremi kiparja Franceta Goršeta. Obe knjigi sta namenjeni kot dar SKA vsem darovalcem jubilejnega daru, za katerega je prosila ob svoji petindvajsetletnici.

Kakšen je odziv na prošnjo naše ustanove za jubilejne darove?

Doslej je darovalo 49 posameznikov in 9 ustanov in podjetij, skupaj 58 darovalcev.

Med posamezniki je 21 duhovnikov, med njimi škof dr. Ambrožič z darom 400 kanadskih dolarjev.

Darovalci so iz 11 različnih držav na dveh kontinentih:

Iz obeh Amerik so prišli darovi iz Združenih držav, Kanade, Brazilije, Venezuele, Argentine in Čile.

Iz Evrope pa smo prejeli darove iz Italije, Avstrije, Nemčije, Belgije in Francije.

V Argentini je osem ustanov oziroma podjetij darovalo 1.500.000 pesov, 20 posameznikov pa 1.920.000 pesov in 270 dolarjev, skupaj 3.420.000 pesov in 270 dolarjev. Če pese menjamo v dolarje, je to 1.900 dolarjev + 270 = 2.170 dolarjev.

Iz dežel zunaj Argentine pa smo prejeli:

Iz Kanade: 1 ustanova 200 dol. in 7 posameznikov 890 dolarjev.

Iz ZDA 6 posameznikov 480 dol.

Iz Brazilije 1 posameznik 70 dol.

Iz Čile 2 posameznika 170 dol.

Iz Venezuele 1 posameznik 70 dol.

Iz Italije (Rim in Primorska) 5 posameznikov 380 dolarjev.

Iz Nemčije 1 posameznik 70 dol.

Iz Francije 2 posameznika 314 dol.

Iz Belgije 11 posameznikov 100 dol.

Iz Avstrije 3 posamezniki 210 dolarjev.

V celoti smo prejeli darov iz Argentine za 2.170 dolarjev, iz vsega ostalega sveta pa 2.978 dolarjev; skupaj 5.148 dolarjev, do junija 1980.

Vsota, ki se je doslej nabrala za jubilejni dar SKA, ni velika, ker ne doseže kritja stroškov niti ene knjige. Kaj šele, da bi bilo kaj pomagano ustanovi za kritje njenih prejšnjih obveznosti.

Ali je 60 darovalcev veliko? Če pomislimo, da gre za pomoč vseslovenski zdomski ustanovi, ki naj seže v vrhove slovenske zdomske kulturne ustvarjalnosti z vseh kontinentov, je število darovalcev in darov malenkostno. Vse priznanje pa tistim, ki so se odzvali in tako izpričali svoj velik smisel za slovensko zdomsko kulturo, v mnogem primeru ne brez velike žrtve. Lepo in nujno prosimo vse druge prijatelje SKA, da se dosedanjim darovalcem pridružijo!

Potrebni so večji dohodki

Naročniki, ki so prejeli 40 strani obsegajoči jubilejni Glas in dvojni zvezek Meddobja, že samo ob prelistavanju obeh zaznajo nemajhen pomen obstoja teh dveh kulturnih glasil, ki ju izdaja naša ustanova. Priznati morajo, da SKA še vedno družijo veliko slovenskih zdomskih in zamejskih kulturnikov in da krepko posega v našo kulturno problematiko, pa da je vredna sodelovanja vseh, ki jim je mar slovenska svobodna kultura v še svobodnem svetu.

Marsikaj bi moralo biti v publikacijah in delu SKA boljše. Odbor se iskreno trudi, da bi tako bilo. A tudi dokler se raven izdanj in delovanja SKA ne izboljša, je ustanova podpore že za delo, ki ga sedaj opravlja, vredna in v nekem smislu še bolj potrebna, če naj še vse dvigne na višjo raven. Saj če bi imela SKA vsaj enega kulturnotvornega človeka, ki bi mogel živeti samo od dela v njej, kako bi se dvignil stik SKA s slovenskimi kulturnimi delavci zunaj domovine, kako bi obogatela naša izdanja, kako bi se pomnožilo zanimanje naročnikov! A to je mogoče le, kadar ima ustanova za tako delo potrebna sredstva.

Več naročnikov

Iz naročnine in prodaje svojih publikacij pri tem številu naročnikov in odjemalcev SKA še dosedanjega obsega in dela ne more vzdrževati. To more vsak poznavalec razmar na prvi pogled ugotoviti. Nekaj sto naročnikov in odjemalcev pač ne krije niti polovice stroškov. S čim kriti drugo polovico, da bo mogoče nadaljevati z delom SKA vsaj v tolikšni meri kot doslej?

Prvo, je zvišanje števila naročnikov in kupcev posameznih publikacij. Med Slovenci po svetu je še veliko izobražencev, ki niso naši naročniki. Predvsem z izobraženci je treba računati, saj SKA ne sme nižati ravni svojih izdaj, če hoče opravičiti svoj obstoj. Težko je, ker prav izobraženci navadno nimajo večjih gmotnih možnosti oziroma jih žrtvujejo na polju drugega slovenskega kulturnega in prosvetnega udejstvovanja. A poskusili bomo tudi s povečanjem naročnikov.

Podporno članstvo

Pravila Kulturne akcije govoré tudi o podpornih članih. Skušali smo pridobivati take podpirne članke, ki so iz ljubezni do stvari, mesečno žrtvovali majhno vsoto za delo ustanove.

V času četrto stoletja so se razmere zelo spremenile. Še od doma zainteresiranih za slovensko kulturo je med nami vedno manj, mladi rod slovensko malo bere, poleg tega so se vsi stroški izdajanja v Argentini zelo povišali. Naša izdajanja so neizogibno deficitna. Če hočemo nadaljevati, moramo preizkusiti redne gmotne podpore in te naj bi nam nudili slovensko kulturo ljubeči rejaki v svetu. Razmere so se vsaj v tem izboljšale, da je danes med našimi zdomci več gmotno boljše stoječih rojakov, kakor je bilo to v začetnih letih našega izseljstva. Zlasti je več podjetij, ki bi mogla prispevati Kulturni akciji pomoč.

Tako povečanje števila odjemalcev naših izdaj kot naj bi naša ustanova — po končani akciji za jubilejni dar — podvzela, da se gmotno postavi na trdna tla. Seveda bo morala SKA poskusiti še kaj: knjižno in umetniško loterijo med vsemi izseljenci in zamejci; oglaševanje slovenskih podjetij v Glasu in Medobju, posebne prošnje slovenskim podjetjem za izdatnejšo pomoč itd.

Od nas v svobodi domovina pričakuje, da bomo te naše možnosti izkoristili za ohranjanje in poglabljanje čistih slovenskih kulturnih vrednot. Pred zgodovino bomo dajali odgovor o skrbi za našo kulturno dediščino.

kulturni večeri

Svojo 27. kulturno sezono v Buenos Airesu — še v jubilejnem letu, ki je podaljšano do februarja 1981 — je Slovenska kulturna akcija začela 21. junija 1980 ob osmih v gornji dvorani Slovenske hiše, s 1. kulturnim večerom. Predaval je o temi **O BOGU, ČLOVEKU IN SE O ČEM** redni član univ. prof. dr. Vinko Brumen. Večer je bil povezan s predstavitvijo predavateljeve najnovejše knjige „Naš in moj čas“, ki jo Kulturna akcija naklanja kot knjižno darilo vsem, ki ji poklonijo jubilejni gmetni dar. O predavanju, ki je zbralo Brumnove prijatelje in članke Kulturne akcije, nam je predavatelj izpisal tele misli:

Filozofija je po Ušeničnikovih besedah veda o vsem, tudi o najvišjem; a o vsem z najvišjega vidika, segajoč, če je mogoče, od prvega početka do najglobljega bistva in do najvišjega smotra. Ta vse, ki ga filozofija razlikuje, lahko imenujemo vesoljstvo. Obsega pa stvarni in miselni svet. V stvarnem svetu že po izročilu razlikujemo razne stopnje stvarnosti od povsem tvarnih, v prostor in čas vklejenih menljivih in minljivih reči, do sicer še vedno v prostor in čas pogreznjenega pa z duhom v nesmrtnost in večnost težečega človeka; nad tem pa še čisto duhovni svet z večnim, nemenljivim in neminljivim Bitjem, ki je Bog.

Filozofija predmetno in vsebinsko ni omejena, omejene pa so človeške spoznavalne zmožnosti, zato se filozofi in cele dobe radi omejujejo na to ali ono vsebino vesoljstva in puščajo druge vnemar, včasih kaj namenoma izključujejo iz svojega preučevanja. Vendar je vesoljstvo notranje tako smiselno urejeno, da filozof nujno odkrije tudi druge plasti, če se zares in brez predsodkov poglubi v katerokoli od njih. Tako bi marsikdo hotel tajiti Boga, pa ga vsaka stran vesoljstva izpričuje.

Če je tedaj filozof zvest svoji nalogi, na vsak korak srečuje tudi Boga. A to se dogaja vsakemu človeku, Bog se naravno razodeva vsakomur. Filozof se od drugih ljudi razlikuje po prednosti in težavi, da skuša vesoljstvo razkriti, razložiti ali raztolmačiti s silami svojega uma, pri tem pa hoče doseči popolno in neizpodbitno gotovost svojih spoznanj. Ob tem zadeva na mnoge težave že v razlikovanju zunanjega sveta, tudi v odkrivanju človeškega bistva, zato ni prav nič čudno, da se kje spotakne, ko skuša z zgolj umskim spoznanjem doseči celo Boga.

Skozi zgodovino so filozofi poskušali na razne načine spoznati Boga, zlasti ugotoviti, da Bog zares je; včasih so se trudili za nasprotno, dokazati, da Boga ni. Če je prvo nadvse težko, je drugo nemogoče, ker tak dokaz logično ni mogoč.

Za trditev ali prepričanje, da Bog je, poznamo v filozofskem izročilu vrsto dokazov, od katerih je najbolj znanih petero „poti“ sv. Tomaža, med nami pa bi morale biti poznane petere „poti“ našega Vebra. Prve in druge in še marsikatero so dobro razvite in podprte. Mnogim so zlasti Tomaževe poti povsem gotovi in neizpodbitni dokazi, da Bog je, drugi jih odklanjajo kot nedokazne. Ko jih razčlenjujemo, utegnemo naleteti na težave, ob katerih se spotaknemo. To se lahko zgodi v izhodišču, zlasti odkar nam je idealistična filoz. omajala neposredno ali naravno gotovost zunaj spoznavne stvarnosti vesoljstva. Druga težava nas čaka v sklepu dokaza, ko to, do česar smo se miselno dokopali, imenujemo Boga. Zlasti danes pa hočemo dokazov, če jih že iščemo, ki nam bodo božje bivanje dokazali s tako trdnostjo, da pošten dvom in pošteno zanikanje sploh ne bosta več mogoča. Pravi dokaz namreč mora biti tak, da izšli priznanje vsakemu človeku.

Četudi pa nas noben dokaz ne bi pripeljal do take gotovosti, to ne bi pomenilo, da Boga ni, niti ne, da Njegovega bivanja ne bi bilo mogoče dokazati; pomenilo bi le, da tega pač še nismo dosegli, da morda tudi nikoli ne bomo. Za našo vero pa taki dokazi niso nujni; mnogo ljudi je bilo in je neoporečno vernih, čeprav dokazov za božje bivanje ne poznajo ali pa jih ti ne prepričujejo. Vera v svojem najglobljem bistvu in najprej ni kako vedenje ali prepričanje, ampak je neka višja stopnja človeške biti, ki jo vedenje pač lahko osmisli in potrdi. Ni pa nujno, ker se Bog človeku razodeva že v naravnem spoznanju in je to celo prvi pogoj in izhodišče filozofiranja o Njem. Pascal je zapisal, da človek ne bi iskal Boga, ko bi ga ne bil že našel, temu lahko dodamo, da ga tudi tajil ali zanikal ne bi, ko ga ne bi že našel. Gabriel Marcel je vedel, da more človek biti veren, čeprav je prepričan, da je ateist, in sam sebi veruje, da ne veruje v Boga.

Veliko odobravanje je ob sklepu pozdravilo predavateljeva izvajanja, ki jih je obogatil tudi ploden pogovor.

dr. alojzij šuštar novi ljubljanski nadškof in slovenski metropolit

Vera in prepričanje, da se prizadevanje za vedno večji razvoj človekove osebe in vedno učinkovitejše uveljavljanje njegovega dostojanstva v svobodi kljub vsem težavam, nesporazumom, oviram in nevarnostim spleta, daje človekovemu življenju svoj poseben smisel, svojo posebno notranje bogastvo, svojo lepoto in vrednost.

v Dragi 1972.

26. februarja letos je Janez Pavel II imenoval prelata dr. Alojzija Šuštarja za ljubljanskega nadškofa in slovenskega metropolita. Dotedanji metropolit dr. Jožef Pogačnik, ki je v težkih časih z gorenjsko živostjo in trdnostjo vodil nadškofijo, se je zaradi starosti umaknil. Mesec dni po imenovanju novega nadškofa je dr. Pogačnika poklical k sebi Večni Plačnik.

Dr. Alojzij Šuštar je bil posvečen v škofa in slovesno ustoličen na belo nedeljo letos v ljubljanski stolnici.

Novi nadškof je strokovnjak v pastoralnih vprašanjih, plodovit duhovni pisatelj, prefinjen predavatelj in organizator. Doma je z Grmade na Dolenjskem, iz Baragove trebenjske župnije. Tam je zagledal luč sveta 14. novembra 1920. Študiral je v škofovih zavodih v št. Vidu, po maturi v ljubljanskem semenišču, odkoder ga je takratni ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman kot izredno nadarjenega bogoslovca poslal 1941 v Rim, kjer je bil gojenec Germanika; filozofijo in teologijo je doštudiral na papeški univerzi Gregoriana, posvečen je bil za praznik Kristusa Kralja 1946 v Rimu. Da si utrdi rahlo zdravje, je šel za kaplana v Saint Moritz v Švico, pozneje je bil profesor filozofije na zavodu Maria Hilf v Schweitzu. Od tu so ga postavili za profesorja moralke na višjo bogoslovno šolo v Chur; brž je bil tu imenovan tudi za škofovega vikarja. Škofija šteje milijon duš (vanjo je vključen tudi Zürich), katoličanov med njimi je polovica. Veliko stika je imel tudi s tujimi delavci v Švici. Seznanil se je s širokimi svetovnimi vprašanji. Nič čudnega, da so ga vabili

kot zaželenega predavatelja na evropske kongrese in simpozije. Pisal je tudi v mnoge evropske bogoslovne in družbene revije. Tik pred imenovanjem za ljubljanskega nadškofa in slovenskega metropolita je izšla pri Mohorjevi v Celju njegova najnovejša knjiga „Pre-nova v Cerkvi“. Vsako leto mu je navrglo nove naloge in dolžnosti: tiskovni referent švicarske škofovske konference, sodelavec na sinodi švicarskih škofov, zadnjih pet let pred vrnitvijo v Slovenijo je bil tajnik Sveta evropskih škofovskih konferenc. V vseh teh letih v tujini pa je imel zmeraj odprto srce za slovenska vprašanja; posebno priljubljen je bil kot predavatelj med primorskimi Slovenci; 1972 je predaval tudi na študijskih dnevih v Dragi. Njegova premišljanja na teološkem tečaju za laike v Ljubljani so pobudila posebno pozornost in so izšla tudi v knjigi.

K vsemu dodamo, da je bil vsa leta na tujem velik dobrotnik Slovenske kulturne akcije, od prve naše publikacije reden naročnik naših knjig in revije. Za naše delo se je po pismih, pa tudi z osebnim stikom med mnogimi člani po Evropi vneto zanimal.

Pred tremi leti se je vrnil za stalno v Ljubljano. Že takrat smo slutili, da bo naslednik ljubljanskega nadškofa. Letos so se te tihe želje uresničile. Dodobra seznanjen v teh letih po vrnitvi s slovesko stvarnostjo bo z božjo pomočjo prav gotovo kos težkemu bremenu, ki mu ga je slovanski papež zaupal.

Svojemu velikemu prijatelju novemu nadškofu in metropolitu dr. Šuštarju prosi ves božji blagoslov tudi Slovenska kulturna akcija.

pogovori

pogovor z vinkom brumnom ob izidu njegove knjige „naš in moj čas“

Sredi junija 1980 je izšla prva od obeh za knjižno darilo namenjenih knjig vsem, ki so v jubilejnem letu Kulturne akcije položili svoj dolarski obolus za lajšanje njenih finančnih težav. Pred nami je zajetna knjiga (376 strani) z naslovom **NAŠ IN MOJ ČAS**. Slovenski kulturni akciji jo je za njen jubilej pripravil in poklonil njen redni ustvarjalni član, filozof, pisatelj in pedagog univ. prof. dr. **VINKO BRUMEN**. Knjiga je velik dogodek na slovenskem zdomskem knjižnem trgu, saj že lep čas sem nismo doživeli rojstva znanstvene knjižne bere v zdomstvu. Naš urednik je ob izidu stopil pred avtorja z nizom vprašanj. Pisec knjige je z veliko ljubeznivostjo in pripravljenostjo zadostil naši radovednosti. Prijateljska mu hvala.

Za svojih sedemdeset let ste slovenskim rojakom poklonili nov sad svojega gledanja na čas, na svet, na ljudi – posebej na naš čas in na naše ljudi; naš čas, kot ga živite in ga živimo – v slovenskem zdomstvu. Z vabljenim naslovom ste svojo najnovejšo knjigo predstavili kot NAŠ IN MOJ ČAS. Kaj bi nam povedali o zasnovi, pisanju in rojstvu te knjige, že tretje, ki je v zdomstvu plod vašega peresa?

Kolikor se spominjam, je bil dr. Tine Debeljak, ki je na enem od občnih zborov SKA nekako mimogrede omenil, da bi Akcija mogla izdati tudi izbor mojih esejev. A tudi Vi, kakor veste, ste se z vso vnemo zavzeli za to in ste me nenahoj spodbujali, naj izbor pripravim. Za to se je vnel tudi Lado Lenček. Ko sem bil zares povabljen, da knjigo pripravim, sem se na hitro ogledal po svojih objavah in pomislil, kaj bi mogel dodati novega. Odločil sem se predvsem za spise, ki obravnavajo vprašanje našega zdomstva. Ker sem še bil v službi, niti za iskanje niti za pisanje nisem imel zadostnega časa. Ko bi več utegnil, bi knjiga verjetno bila nekoliko drugačna. Žal sem vse življenje mislil in pisal v tesnobi časa in neprikladnih okoliščinah; tudi s to knjigo ni bilo drugače. Prej še ne objavljeni spisi so bili tudi že bolj ali manj dozoreli in bi jih napisal, četudi ne bi pripravljaj te knjige.

Je „Naš in moj čas“ nadaljevanje, dopolnilo knjige „Iskanja“, ki je pred leti izšla tudi pri Kulturni akciji in vam je prinesla tudi tržaško nagrado Vstajenje. Ali pa morda v svojem najnovejšem knjižnem dosežku obravnavate vprašanja, ki niso povezana z iskanji v Iskanjih? ...

Z besedo Janeza Ev. Kreka bi lahko rekel, da vedno oznamam samo eno: tako v *Iskanjih* kot v *Času* vrtam v našo stvarnost, skušam jo čim globlje umeti in najti čim ustreznejše odgovore na vprašanja, ki nam jih postavlja. Boleče sem v našem zdomstvu čutil probleme, na reševanje katerih nismo bili pripravljeni. Nismo jih poznali in nismo vedeli, kako naj bi jih reševali. Še več, niti načelno nismo bili pripravljeni, da bi jim z odprto dušo in brez predsodkov pogledali v oči. Zato smo zakrivali marsikako nerodnost. Misleče sem hotel pomagati, da bi se čim pravilneje iz njih izvzljali. Vendar so *Iskanja* bila napisana še bolj v začetku in iz enotne, čeprav ne povsem ostvarjene zamisli, v *Času* pa so zbrani spisi, ki so bili napisani in objavljeni v raznih trenutkih na različnih mestih, zato v njih osnovna misel morda ni tako razločna in vidna. Skušal sem jo poudariti v naslovu knjige in razložiti v sklepni besedi.

Če odštejemo Vašo drugo knjigo v zdomstvu – „Srce v sredini“, biografijo J. E. Kreka – nam tako Iskanja kot Naš in moj čas odpirajo vrata v svet misli. Je predmet nove knjige čista filozofija, ali pa je morda bolj risanje in ustvarjanje filozofije slovenskega zdomstva zdaj in tu? Slovenskega trenutka sploh?

Kot „čisto“ filozofijo umeva pač razpravljanje o najglobljih resnicah sveta in življenja, ne da bi se nujno oziralo na konkretne življenjske razmere misleca in njegovega občestva, iščoč resnico le zaradi nje same, pa naj je potem komu v prid ali ne. Tako filozofiranje seveda mika vsakega filozofa, ki je zares filozof. Z obravnavo takih vprašanj mislec lahko pokaže ves svoj dar in vso domiselnost, pa ga je tudi laže oceniti in mu dati mesto v miselnem svetu. Tudi mu manj grozi nevarnost, da bi mu stvarnost prehitro oporekla. Kdo se ne bi hotel tako izkazati? A okoliščine marsikoga prisilijo, da se giblje več na obrobju kot v središču filozofskih vprašanj. Ni pa niti tem kos, če jih ne rešuje na ozadju nekih temeljnih spoznatkov, ki so „čista“ filozofija. Sam sem se ves čas ukvarjal tudi s temi, pisal pa sem o njih manj, ker so se mi vsiljevala konkretnjša vprašanja in pa ker bi zanje teže našel možnosti objav. Tako sem iz teoretskih, ne vselej javljanih spoznanj, razpravljaj, kot sem že omenil, o problemih našega zdomstva in kar je z njimi v zvezi; bolj teoretske spoznatke pa sem si le v skopih besedah zapisoval v nekak filozofski dnevnik, o katerem morda o priliki kaj več spregovorim. Pač pa sem se malo več ustavljal pri razmišljanju o nalogah in delu filozofa, zlasti zdomskega, v njegovem položaju. Za to sem se zatekel k nekak ušeničnikovski popolni refleksiji: ko sem filozofiral o nekih predmetih, sem se „sebevidno“ oziral tudi na filozofiranje samo, seveda svoje. Odtod je v mojih spisih, zlasti iz zadnjega časa, precej omemb in namigov na moje filozofsko šolanje in mišljenje.

Vprašanja, ki jih načenjate in klešete v knjigi, se vam ponujajo v obdelavo že dolga leta. Ste v teh letih svojih iskanj svojega in našega časa našli vsaj začetke veljavnega odgovora nanje?

To vprašanje terja od mene več, kot pa morem storiti. Vse, kar sem pisal, sem napisal, ker sem menil, da vsaj nakazuje veljavne rešitve obravnavanih vprašanj. Kadar tega nisem bil gotov, sem tudi povedal. Zanimivo pa je, da ob zbiranju in pregledovanju spisov za to knjigo nisem čutil potrebe, da bi kakega od njih v temelju spremenil. Pač bi rad, ko bi mi čas dovolil, marsikakega in morda sploh vsakega kje dopolnil, kako besedo izostril ali kaj podobnega. Čeprav ves čas vrtam v isto stvarnost, ki se obenem še razvija, se mi zdi, da so že začetni prijemi bili kar dovolj zadeti. Puščam pa ocenjevalcem in nadaljevalcem nalogo, da ugotove, kje in koliko sem v svojih sodbah zadel in kdaj zgrešil.

Ker se pri obravnavi knjige posebej ustavljate ob vprašanju našega zdomstva – katere so, deniva, maglavne, zdomstvu lastne vrednote? In katera še druga vprašanja ob problematiki zdomstva in človekove pojavnosti v njem, ob katerih se najrajši mudite?

Zopet vprašanje, na katerega odgovor ni lahek. Da bi nanj mogel kolikor toliko dobro odgovoriti, bi moral

v svojem delu doseči mnogo več, kakor pa mi je bilo mogoče. Glavni smisel vsakega življenja, osebnega in občestvenega, je čim pristnejše in čim polnejše življenje: napor postati in biti čim več v najboljšem pomenu besede. Tako življenje pa je mogoče le iz resnice in dobrote: vse življenje, ravnanje in delovanje je treba postaviti na temelj resnice in usmeriti v največje lastno in obče dobro, ki ga je mogoče doseči. Vse, kar pomaga k višji kakovosti življenja, je važno, vse, kar podpira življenjski razmah, je potrebno, ničesar ne smemo podcenjevati ali zanemarjati. A najvišjo ceno je treba dajati in največjo skrb posvečati stalnemu iskanju resnice, v našem primeru še posebej resnice o naši zdovski stvarnosti, da ne gradimo na pesek zmot in predsodkov, marveč na skalo resnične stvarnosti. Tudi sama dobrota, brez resnice, ne more doseči svojega smotra.

„Naš in moj čas“ je napisan v slogu zapisov in premišljanj, ki smo jih zadnja leta predstavljali v Glasu Slovenske kulturne akcije, nekatere tudi v reviji Meddobje. Odziv na te objave je bil dokajšen, kot smo brali v zasebnih pismih, pa tudi v recenzijah o naših publikacijah v slovenskem domačem in zamejskem tisku, nekajkrat celo v ponatisih odlomkov. Menite, da bo knjiga podobno pritegnila, kot so pritegnili vaši zapisi?

Knjiga vsebuje izbor že prej objavljenih spisov, ki so bili napisani v slogu, kakor sta ga terjala in dovoljevala čas in kraj objave; seveda nosijo pečat naglice in mojega načina razmišljanja. Tudi spisi v Času, ki še niso bili objavljeni, so bili delno napisani ali vsaj zasnovani že prej, in ko sem jih dodelal, jih v bistvu nisem spreminjal; tega razkošja si nisem mogel privoščiti, ker se nisem smel predolgo muditi s pripravo knjige, da ne bi zamudil ugodne priložnosti za objavo. Da je izšla skoraj dve leti za tem, je pač tudi znamenje položaja, v katerem živimo. Kakšen je bil odziv na moje spise, sem le redkokdaj izvedel. Res so mi nekatere ponatiskovali, včasih z mojo privolitvijo, drugič boj po domače. Kako bodo sprejeli knjigo, bomo videli, če malo potrpiamo.

Kdaj ste začeli s pisanjem sploh in kje so objavljeni vaši spisi in razprave; vsaj nekaj se jih je nabralo, menim, v teh štiridesetih letih in več...

Pisati sem začel zgodaj in sicer najprej pesmice. Nabral sem jih za lep zvezek, ki sem ga ob razsulu 1945 s knjižnico vred izgubil. Tri pesmi sem nekoč poslal uredništvu Mladike, ena je bila natisnjena v Pomenkih z najmlajšimi ali kako se je tisto imenovalo, s pohvalo, pa tudi s pripombo, da nimam posluha za čistost samoglasnikov. To in potem študij na univerzi me je odvrnilo od pesnjenja; zajela me je znanost in filozofija. Pisati sem začel na spodbudo prof. Karla Ozvalda, tako tudi spis o Slomškovem Blažetu in Nežici, za katerega sem dobil svetosavsko nagrado in kasneje za predelane in izpopolnjene tudi naslov doktorja filozofije. Drugi, ki me je potem kot brezposelnega diplomirane filozofa potisnil v pisanje, je bil Ivan Dolenec. Naložil mi je nadaljnje zbiranje Krekovih spisov, obenem pa me ob vsaki priložnosti spodbudil, da sem o Kreku tudi kaj napisal. Neprecenljivo spodbudo za razmišljanje in pisanje je pomenilo moje študijsko popotovanje po Nemčiji in Angliji; iz te sem začel s pisanjem habilitacijskega dela. Še to in ono bi mogel omeniti. Svoje spise, nekatere precej obširne sem še doma priobčeval zlasti v Pedagoškem zborniku, Slovenskem učitelju, Času, Slovincu in še kje. V zdomstvu, kakor veste, sem pisal največ za Meddobje, Glas SKA, Svobodno Slovenijo in njen Koledar in Zbornik. Moje knjižne objave pa so omenjene v knjigi. Nikoli nisem sestavljal spiska svojih objav in se marsičesa, kar sem napisal, več niti ne spominjam.

Na začetku sem omenil, da je „Naš in moj čas“ stopil v svet za vaših sedemdeset let (december 1979). Na vašo željo je Glas jubilej obšel. A vendar: v vašem življenju je vaše pedagoško delo v primerjavi z vašim pisanjem lep in svetel drobček; že dolga leta vas poznamo tudi kot zelenega predavatelja ob zbiranj po prosvetnih domovih, pa govorca ob pomembnih obletnicah slovenske preteklosti in polpreteklosti, tja do katedre na kulturnih večerih Kulturne akcije in slovenskega

oddelka Ukrajinske katoliške univerze. Kaj bi nam povedali o teh svojih dejavnostih?

Če imam kake zasluge, gotovo ni med največjimi ta, da živim že več kot sedemdeset let. Sploh sem mnenja, da ni važno, koliko časa nekdo že živi, marveč, kaj je v tem času naredil. Govoriva torej raje o mojem delu, ne o mojih letih! Kar zadeva moj pravi poklic, pa mislim, da sem vedno bil filozof in pedagog, kolikor sem kaj bil, kot pedagog pa pisec in predavatelj. Še vedno mi je žal, da je moje učiteljevanje bilo tako kmalu in kruto končano. V šoli sem se vedno dobro počutil, tako doma kot zunaj. To me je držalo bolj pri pedagogiki, oddaljenost od šole me je nagnila bolj k filozofiji. Na buenosaireski podružnici ukrajinske filozofske fakultete, kjer sem v raznih časih predaval o obliki pedagogiki, uvažal v filozofijo ali predstavljal slovenske filozofe, sem skušal dati, kar sem največ mogel, razmere pa niso dovolile, da bi se mogel zares razdati in da bi sam našel zadoščenje in spodbude za lastno delo, kakor bi rad. Javnih predavanj sem imel toliko in o tolikih stvareh, da jih ne bi mogel naštet. Večkrat sem moral nastopiti tudi kot slavnostni govornik, kar mi najmanj leži, terja pa od mene največ napora, teh govorov sem se po možnosti ogibal, nisem pa mogel vedno odreči.

Kaj bi ob vsem naštetem še lahko pridjali svojemu ustvarjalnemu opusu? Katera ustvarjalna zvrst vam je ob filozofiji in pedagogiki tudi pri srcu?

Ob službi, študiju, predavanjih in pisanju mi ni ostajalo časa za kakšno drugačno delo. Zanimal pa sem se vedno za vse vrste kulturnega dela, zlasti so me privlačili slovstvo, zgodovina, sociologija, pa tudi politika, nikjer pa se nisem mogel in včasih ne hotel dejavno zapreti.

Odkod vaše veliko zanimanje, tudi temeljito poznanje življenja, dela in osebnosti Janeza Evangelista Kreka? Kako, da ste kot filozof-pedagog, ki mu je zgodovinjenje skoraj obstranska pot, zastavili pero v pisanje takšne zajetne biografije, kot jo predstavlja „Srce v sredini“?

Za zgodovino sem se zanimal vedno, že v otroških letih sem poleg leposlovja rad prebiral zgodovinske spise, kolikor sem jih v svojem podeželskem domu mogel dobiti. To so bile najprej Staretova Občna zgodovina, Grudnova Zgodovina slovenskega naroda in podobna dela. Zgodovino sem si izbral tudi kot pomožni študijski predmet na univerzi. Knjiga o Slomškovem Blažetu in Nežici je bila tudi zgodovinsko delo, prav tako razni drugi spisi iz tistega časa, ki so me v študiju naše narodne, zlasti kulturne zgodovine pripeljali prav do Krekove dobe. Ko sem se tedaj lotil raziskovanja Krekovega dela, se nikakor nisem oddaljil od svojega poklica, kakor bi se zdelo. Ko se je podjetje kot takšno ponesrečilo zaradi sprememb v našem in mojem življenju in se je začel naš in moj čas, kateremu je posvečena sedanja knjiga, sem se od Kreka malo oddaljil. Da pa sem vseeno napisal celo knjigo o njem, za to pa ima zaslugo Lado Lenček. Sicer pa – ali ne govori tudi iz te knjige filozof in pedagog?

„Naš in moj čas“ ste poklonili Kulturni akciji za njen srebrni jubilej z namenom, da rokopis porabi za knjižni dar vsem, ki ji ob tako važnem življenjskem mejniku naklanjajo posebno gmotno podporo. (Škoda, da kje na robu knjige to ni omenjeno, vsaj za dokument našega časa...) Za poklon vam je Slovenska kulturna akcija hvaležna. Še sklepno vprašanje: Kaj načrtujete? Kaj si posebej želite kot kulturni ustvarjalec v teh urah vaše lepe jeseni?

Sami ste pomagali razglasiti (vsaj v tem razgovoru), koliko sem že star. Ko sem končno v pokoju, bi pač zaslužil počitek. Pa me še mika študij, še berem in razmišljam, tudi napisal bi še rad to in ono. Gradiva imam kar precej za to: načrte za predavanja, ki jih nisem izpisal, zapiske v dnevniku, ki sem ga že omenil, to in ono, s čimer se v mislih že dolgo ukvarjam... Zlasti pa bi rad sedaj, ko sem bolj prost, predelal in dopolnil spise o naših slovenskih mislecih. Sicer pa bo bolje o tem govoriti, če bo kdaj izpeljano, ne že, ko je vse samo še v načrtih.

Po premoru je MEDDOBJE spet izšlo – dvojna številka na 180 straneh – in ko premišljam, se mi zdi, da je enotnost in neka posebna, zrela oblika revije kljub vsemu vidna. Izhajanje v večjih časovnih presledkih pa je pomanjkljivost, ki ni odvisna toliko od nas delavcev, ampak je položaj v Argentini že nekaj let tak, da je redno izdajanje publikacij ovirano od različnih dejavnikov. Po drugi strani pa je tudi že precej let Meddobje urejevano s kriterijem estetske uravnovešenosti gradiva, ki nam je na razpolago. A kljub temu je bil program nakazan v tem, da so prevladovala izvirna literarna in esejistična dela – razume se, da nekatera bolj, druga manj vredna.

Poezija v tej številki: pesmi Vladimira Kosa so tako rekoč že stalen okras mnogih zdomskih in zamejskih publikacij. Tokrat sta objavljeni *Dve pesmi*, od katerih je posebno lepa *Si žalosten?* Tu pesnik na koncu vsake kitice ponovi: „Komaj včeraj je Gospod Jezus / v nebesa šel.“

Lepe primere poezije z misijonskimi motivi je mogoče odbrati iz pošiljk *Jožeta Cukaleta*, iz Bengalije. Aktualna prigodnica za Nobelovo nagradjenko, mater Terezijo, *Kristus v predmestju*, vsebuje zaznave tiste stvarnosti, pred katero si svet najraje zakriva oči – bolečino.

Pravtako moremo uvrstiti pod metafizično eksistenčno poezijo zbirko *Na meji dneva*, ki jo je poslala *Milena Soukal* iz Chicaga. Refleksivna poezija, ki nas na 16 straneh pelje tudi preko bolečine. Ta je sveta. Ob vseh teh spevih bi mogel navesti misli, ki jih v svoji postumni knjigi Krščanska etika (München, 1953) navaja poznani ruski emigrantski filozof, profesor Evgen Vasiljevič Spektorski: „Pristna umetnost je vedno tudi moralna, saj nam odkriva idealne primere visoke popolnosti in nas sili, da se zamislimo v smisel življenja.“

Med proznimi literarnimi prispevki je na prvem mestu novela *Vreča živil*, ki jo je napisal v Kanadi živeči slikar *Ted Kramolc* in ki je bila nagrajena na II. literarnem natečaju dr. Ignacija Lenčka. Novela prikazuje mučno zgodbo dveh poljskih zakoncev v povojni Avstriji.

Šestindvajset strani zavzema črtica *Santa Maria in Fontis (Marijin studenec)*, ki jo je napisala *Rezi Marinšek*. Ob obisku opuščene jezuitske cerkvice v argentinski pampi se odvijajo Vidi spomini na cerkev in samostan na drugem kontinentu, v času, ko so patre cistercijance pregnali in si je vse prilastila država.

Lev Detela je napisal za to številko Meddobja simbolično refleksivno črtico *Skrivnost ribje kosti*. Kost, ki se zabode v nebo, sam ne veš kdaj, ti muči telo in duha do obupa.

Milena Merlak je v črtici *Bratova nova maša* prikazala čas po osvoboditvi ob čustveno doživetem spominu na novo mašo, kot so jih prirejali po slovenskih vaseh. V tej številki je objavljen prevod literarno med vsemi najboljše črtice *Mirogoj*, ki jo je *Marica Meštrovič*,

hčerka slovitega hrvatskega kiparja, napisala v španščini, a se v prevodu Nikolaja Jeločnika bere tako sveže, ko da bi bila pravkar povedana v najbolj pristnem zagrebškem domačem jeziku.

Razprave: prijetno znanstveno – bi dejal – se bere razprava *Vinka Brumna Filozofski premišljaji II*. V poglavjih 1) Učitelji in šole; 2) Nevarnost sinkretizma in 3) Gotovost in dvomi so stavki, ki so filozofsko važni in doživeti. Primer samo iz enega odstavka: „Filozofije si ne moremo izbirati po okusu ali primernosti... Kot filozof človek ne more po izbiri postati tomist, marksist, eksistencialist ali kaj drugega... Filozofije se ne izbira – išče se jo, najde in odkrije.“

O patrih in opatih v Stični in Kostanjevici, o zapletenem vprašanju dveh opatov, kjer je eden označen kot „intrusus et simonia institutus“, je napisal p. *Maver Grebenc*, o. cis. razpravo *Stiški opati v prvi polovici 15. stoletja*. Delo me pritegne, čeprav je na meji stroge znanstvenosti; to pa zato, ker imam v sebi še vedno – po osemindvajsetih letih – tiste zgodbe stiških ljudi in menihov, ki jih je tako sočno dolensko napisal *Ivan Zorec* kot vezilo ob osemstoletnici ustanovitve cistercijskega samostana v Stični.

Na tretjem mestu med razpravami pričuje *Milan Kopusar*, v delu *Angeli šepetajo o onstranosti*, o sekulariziranem vzdušju v današnjem svetu in o sodobnem ateizmu. Duha odkriva v transcendenci estetske lepote.

Pod zaglavjem *Pričevanja* je objavljena razprava *Cirila Žebota Obseg in meje človekovih pravic v samoupravljalnem socializmu Jugoslavije*. Razprava je prirejena po angleškem izvirniku, napisanem za mednarodni simpozij o pravicah človeka v Jugoslaviji.

Že na zadnjih straneh – pod Kritkami – vzklikne *Vladimir Kos* v svojem trigramskem zapisu za 1/2 številko Meddobja XVI: „Kakšno bogastvo se skriva na teh 160. straneh dvojnega Meda!“ Ta pohvala je gotovo iskrena, kot je sploh vse Kosovo pisanje. V tej kritiki zeleno-modrih počitkov, ki si jih je Kos privoščil v planinski koči japonskih gor, je na 16 straneh dosti filozofskega in literarnega kramljanja, dosti navajanja iz sodobnih in starejših znanstvenih in literarnih del. Morda bi se nekako kontrapunktistično približal njegovemu pisanju z navedbo Herberta Marcuseja znane razprave O afirmativnem značaju lepote: „Lepoto v umetnosti – z razliko resnice v teoriji – je mogoče uživati tudi v sedanjih težkih dneh in tudi zdaj nas more osrečevati. Ta sreča je zavest lepega trenutka v zaporedju nesreč. A trenutek nosi že v sebi grenkobo izginitja. In prav zato, ker nosi vsak trenutek v sebi smrt, je potrebno ovekovečiti lep trenutek, da imamo vsaj nekaj, kar je podobno sreči.“

Dvojna likovna priloga prinaša fotografije kiparskih del (žgana glina) in ene risbe akad. slikarja in kiparja *Franceta Goršeta* ter slik akad. slikarke *Marjance D. Savinšek*.

f p.

IZŠEL JE

2-3 ZVEZEK

XVII. LETNIKA

revije

meddobje

160 strani in 8 strani

umetniške priloge

uredil in opremil

FRANCE PAPEŽ

cena posameznemu primerku je 12 dolarjev.

POEZIJA IN PROZA: PAVLE ŠTRUKELJ (ARGENTINA), CATE-DRAL DEL VIENTO (81) * VLADIMIR KOS (JAPONSKA), DVE PESMI (83) * TED KRAMOLC (KANADA), VREČA ŽIVIL (85), JOŽE CUKALE (INDIJA), KRISTUS V PREDMESTJU (105) * REZI MARINŠEK (ARGENTINA), SANTA MARIA IN FONTIS - MARIJIN STUDENEC (107) * MILENA ŠOUKAL (ZDA), NA MEJI DNEVA (133) * MILENA MERLAK (AVSTRIJA), BRATOVA NOVA MAŠA (187) * LEV DETELA (AVSTRIJA), SKRIVNOST RIBJE KOSTI (205).

PREVODI: MARICA MEŠTROVIČ - NIKOLAJ JELOČNIK (ARGENTINA), MIROGOJ (167).

RAZPRAVE: VINKO BRUMEN (ARGENTINA), FILOZOFSKI PREMIŠLJAJI II (1949) * P. MAVER GREBENC, o. cis. (AVSTRIJA), STIŠKI OPATI V PRVI POLOVICI 15. STOLETJA (173) * MILAN KOPUŠAR (ZDA), ANGELI ŠEPEČEJO O ONSTRANOSTI (193).

PRIČEVANJA: CIRIL ŽEBOT (ZDA), OBSEG IN MEJE ČLOVEKOVIH PRAVIC V SAMOUPRAVLJALNEM SOCIALIZMU JUGOSLAVIJE (207).

KRITIKE: VLADIMIR KOS (JAPONSKA), TRIGRAMI ZELENO-MODRIKASTIH POČITKOV (225).

UMETNIŠKA PRILOGA: akad. slikar FRANCE GORŠE (AVSTRIJA) in akad. slikarka MARJANCA D. SAVINŠEK (FRANCIJA).

ustvarjalci sk

akad. slikarka bara remec

se je vrnila iz Bariloč na argentinskem jugu s polnim peharjem stvaritev. V okviru Kulturne akcije bo od 20. septembra naprej v gornji dvorani Slovenske hiše v Buenos Airesu razstavljala svoja najnovejša platna, ki jim je letos kot izvirno posebnost pridružila panjske končnice z motivi slovenskega begunstva in zdomstva. Ob slovesnem odprtju razstave bo o slikarki in njeni umetnosti govorila pisateljica ga. Marica Meštrovič, arh. Jure Vombergar pa nas bo uvedel v svet panjskih končnic, ki so v Barinem čopiču izvirna slovenska posebnost v svetu. Slike, ki jih objavljamo na teh straneh, so iz zadnjih let umetniške dejavnosti Bare Remec.

BARA REMEC, ČUDEŽNI PTIČ (akvarel)

v torontu

je za konec lanskega leta izšla slovenska plošča opernih arij in domačih pesmi, ki so jo pripravili operna pevka Vilma Bukovec, tenorist Blaž Potočnik in pianist Jože Osana. Plošča je zvečine posnetek koncerta, ki sta ga pevca tedne prej ob obisku sopranistke Bukovčeve pri sorodnikih v Torontu na pobudo in prizadevnost rednega člana Toneta Zrnca CM poklonila slovenskim rojakom v Torontu. Plošča je kvaliteten prinos k precej skromni polici slovenskih umetniških plošč v zdomstvu. Izbor opernih arij in slovenskih pesmi je domišljen. Pevka je še v polnosti svoje izrazne moči, tenorist Potočnik se ji ubrano pridruži; pianistična spremljava Jožeta Osane je svojska bogatija, ki daje plošči zaresno umetniško barvo prave koncertne kvalitete. Tehnična stran je prefinjeno sonorna in brezhibna. — Pridamo ob tej novici iz Toronta, da Tone Zrnec s sodelavci, med katerimi je tudi Jože Osa-

na (glasbena zavesa) nadaljuje z izdelavo celovečernega dokumentarnega filma o škofu Frideriku Baragi. Film bo pomemben dosežek ne samo za pospešitev Baragove beatifikacije, marveč tudi izkaz slovenske kulturne zmogljivosti v velikem svetu.

BARA REMEC, ARAUKANCI (akvarel)

pisatelj franc jeza

Letošnjo tržaško nagrado Vstajenje je prejel redni ustvarjalni član Slovenske kulturne akcije, pisatelj, publicist, zgodovinar in časnikar FRANC JEZA za življenjsko delo ob izidu knjige Nevidna meja (izrez prinašamo spredaj). Denar za nagrado je spet darovala Kmečka in obrtniška posojilnica na Opčinah. Slovesna podelitev nagrade je bila 2. aprila v Društvu slovenskih izobražencev ob številni udeležbi nagrajenčevih prijateljev in tržaških Slovencev. Z Jezom je to odliko ponovno prejel slovenski zdomski kulturnik, ponovno tudi član Slovenske kulturne akcije. Prijatelju Jezi Slovenska kulturna akcija k odlični iskrene čestitke!

akad. kipar france gorše

je izklesal poprsja slovitih slovenskih koroških kulturnikov, ki jim je pridružil tudi abstraktni kip „neznane slovenskega koroškega kulturnika“. Kipe je uvrstil v svojski „Vrt slovenskih koroških kulturnikov“ pred svojim domom v Svečah. Vrt je zamislilo in uredilo slovensko prosvetno društvo Kočna v Svečah. Slavnostno odkritje kipov in odprtje vrta je bilo ob navzočnosti množstva slovenskih rojakov v nedeljo 29. junija 1980. O svečanosti, ki je izredno pomemben dogodek za slovenske Koroške, bomo posebej poročali v prihodnjem Glasu. Omenjamo, da bo 4. zvezek letošnjega Meddobja kot likovno prilogo prinesel fotografije vseh Goršetovih kipov koroških kulturnikov.

filozof vinko brumen

je, kot poročamo na drugem mestu, pripravil s svojim predavanjem 1. letošnji kulturni večer v Buenos Airesu. Na večeru je predstavil tudi svojo najnovejšo knjigo, zbirko esejev in premišljevanj „NAŠ IN MOJ ČAS“. Knjiga je bila sprejeta s priznanjem avtorju in založnici Slovenski kulturni akciji. Vsa kritična poročila o tem knjižnem delu bomo ponatiskali v Glasu.

franc jeza

(iz zbirke novel nevidna meja)

dekle na vrtu

Med svojimi rednimi knjigami za leto 1980 je Goriška Mohorjeva družba izdala tudi zbirko povesti in zgodbi NEVIDNA MEJA, ki jo je napisal in izbral pisatelj, zgodovinar in publicist FRANC JEZA, tudi redni ustvarjalni član Slovenske kulturne akcije. Knjiga je naslovljena po osnovni zgodbi, ki je, kot nji pridružene, pisana v slogu znanstvene fikcije. Iz knjige posredujemo bralcem krajšo zgodbo DEKLE NA VRTU. — Jezovo povestno knjigo (186 strani), je opremil s prikupno abstraktno podobo EDI ŽERJAL. Knjiga je na slovenskem knjižnem trgu nedvomno posebnost, saj so med Slovenci izredno redki pisci, ki svoje pero posvečujejo znanstveni fikciji. Kvalitetno vrednost Jezovega literarnega sadu je priznala tudi posebna komisija, ko je sklenila 2. aprila letos podeliti vsakoletno tržaško literarno nagrado VSTAJENJE našemu pisatelju ob izidu Nevidne meje za njegovo izredno plodno življenjsko delo na področju publicistike, pisateljstva, zgodovinskih raziskav o slovenski davni in za njegovo neustrašeno časnikarstvo pri Tržaškem radiu in v slovenskem in združenem tisku.

To zgodbo mi je pripovedoval Erich, mlad Nemec, ki sem ga srečal nekaj let po vojni v Rimu in s katerim sva si nato nekaj dni skupaj ogledovala rimske znamenitosti. Takoj se mi je prikupil, verjetno najbolj zaradi svoje obzirnosti in prijaznosti. Bil je čisto drugačen, kakor smo si takrat pod vplivom vojnega dogajanja predstavljali Nemce. Nič nadutosti in grobosti ni bilo v njem. Povedal mi je, da je doma iz Bonna in da je študent, nekoliko v zamudi s študijem zaradi izgubljenih vojnih let.

Vse dni sva hodila okrog v julijski vročini, obiskovala cerkve, zlezla v kupolo cerkve sv. Petra in pod zemljo, v katakombe, vedno za petami ameriških turističnih skupin, da nama ni bilo treba plačati vodiča. Pred vročino prvih popoldanskih ur sva se navadno zatekla v hlad neke preproste gostilne napol pod zemljo. Tam mi je začel nekoč ob steklenici chiantija pripovedovati o svojih doživljajih iz vojne.

Naša družina je iz Rusije, a smo nemškega rodu — je pripovedoval. — Ne vem, kako so moji predniki prišli v Rusijo, morda kot obrtniki pod Petrom Velikim ali pod Katarino. Pisali so se Eckert. Počasi so obogateli in se prištevali pred prvo svetovno vojno k boljsemu meščanstvu. Tako je prišlo, da so poslali mojega očeta v vojaško akademijo. Bil je še kadet, ko je izbruhnila vojna. Moral je na fronto in potem se je bojeval v belih oddelkih proti boljševikom. Z njimi vred se je moral tudi umakniti iz Rusije. Pri umiku je bil ranjen in je ležal nekaj časa v bolnišnici v Carigradu. Tam mu je stregla mlada Dalmatinka. Zaljubila sta se drug v drugega in se poročila. Odpeljal jo je na Poljsko, da je bil čim bližje Rusiji. Spominjam se še, da smo živeli nekaj časa v hudi revščini. Stanovali smo na robu nekega mesta na vzhodnem Poljskem v vagonu, ki je bil preurejen v zasilno barako. Potem smo se preselili v Lodž in oče je dobil še kar dobro službo v neki tekstilni tovarni. Jaz sem hodil v gimnazijo. Imel sem še starejšo sestro. A prišla je vojna, Lodž so zasedli Nemci in pritegnili očeta, ker je bil nemškega rodu, k delu v raznih nemških organizacijah in uradih, tako da sploh ni šel več v tovarno. Njegove nove funkcije so mu menda nekoliko stopile v glavo, ker je začel zahtevati, da moramo govoriti samo nemško, čeprav še znali nismo.

Sestro in mene je prepisal na nemško gimnazijo. V bistvu pa je bil dober človek. Toda mati je bila zelo ubožna katoličana, nagnjena skoro v mysticism, in je hudo trpela zaradi te njegove nove službe; zaupala pa se je le meni, morda zato, ker je mislila, da še ne morem razumeti njene bolečine in njenih skrbi. Tako sem začel na tihem prezirati očeta. Z nevoljo sem ga ubogal in če je bil strog z menoj, sem postal trmast. Nisem se rad učil in sem rajši pohajal po gozdovih, se vozil na izlete s kolesom ali bral romane. Če me je oče ozmerjal zaradi neuspehov v šoli, sem prezirljivo molčal. Nekoč me je v jezi oklofotal, ko ni mogel dobiti besede iz mene. To me je strašno ponižalo in užalilo. Stekel sem iz hiše in se ves dan klatil okrog. Drugi dan sem se prostovoljno prijavil v nemško vojsko, iz gole kljubovalnosti do očeta. Bil sem star šele šestnajst let. Po nekaj mesecih vežbanja na Danskem so nas poslali leta 1944 na vzhodno fronto. Bila nas je cela divizija samih mladih fantov, skoraj še dečkov.

Prej sem veliko bral v časnikih o vojni in gledal filmske novice s fronte, a vojna je bila v resnici drugačna. mnogo bolj strašna. Samo če zaprem oči, pa spet vidim svojega najboljšega prijatelja, kako je padel zraven mene. Krogla mu je prebila glavo. Našo divizijo so uporabljali za nekaj zamašek, s katerim so skušali sproti zamašiti fronto, kjer je puščala. Lahko nas je bilo navdušiti za protinapade, v katerih smo cepali v kupih. Bili smo premalo izvežbani. V resnici smo bili še napol otroci. Niti telesno še nismo bili dovolj razviti, kaj šele duševno. Mnogim so že čez nekaj tednov začeli popuščati živci. Tudi meni. Večkrat sem potlačil strah vase, da ne bi kdo kaj opazil. A prišel je trenutek, ko je bil strah močnejši od moje volje.

Tisto, kar ti hočem povedati, se je zgodilo kmalu potem, ko je padel moj prijatelj. Bil sem pri poljski artileriji in nekoč sem ravno vpregal konje pred kanon, ko je priletela granata in ubila vse štiri konje. Tedaj sem izgubil živce, zbežal v hlev in se zaril v seno. Prišel je podčastnik in začel rjoveti in me brcati, s čimer me je še bolj zbegal. Prijavil me je zaradi strahopetnosti. Čez dva dni so me postavili pred vojno sodišče in le svojemu stotniku, ki je bil dober človek, se imam zahvaliti, da me niso obsodili na smrt, ampak samo v

kazensko stotnijo, kar pa je pomenilo skoro isto. Morali smo odstranjovati mine pred ostalimi, kadar so šli v protinapad, in kolikor nas niso raznesle mine, so nas pobili sovražniki od spredaj ali naši od zadaj. Meni pa se je posrečilo zbežati. Nekoč med napadom sem se vrgel v grmovju v blatno jamo, ki jo je izkopala granata, in ostal skrit, dokler me niso našli poljski partizani. Sprejeli so me med se. Med njimi je bil mlad Jud, kateremu sem se zasmilil. Preskrbel mi je civilno obleko in ponarejene dokumente, da sem se lahko odpeljal s transportom poljskih delavcev v Nemčijo, kamor so bili že evakuirani tudi moji starši, a kam, nisem vedel. Poslali so nas v neko delavsko taborišče na Sudetsko, kjer smo morali delati v vojaški tovarni. Toda ob prvi priložnosti sem pobegnil in se odpeljal na Dunaj. Vedel sem namreč, da študira moja sestra na Dunaju medicino, starši so jo poslali tja, še preden sem šel jaz na fronto. Vedel sem za njen naslov. A prav takrat so zavezniki Dunaj močno bombardirali.

Previdno sem se prikradel v mraku zatemnjenega mesta do hiše, kjer je stanovala, in pozvonil. Odprla mi je stara, sivolasa ženska. Vprašal sem jo, če stanuje tam gospodična Anna Eckert. Ona pa je hotela vedeti, kdo sem. Nisem ji upal povedati, da sem njen brat. Bal sem se, da bi me izdala, če bi prišla policija poizvedovat za menoj, saj je bilo mogoče, da je policija v delovnem taborišču po mojem begu odkrila, kdo sem, in da me lovi. Zato sem rekel, da sem Anin znanec. Nezaupno me je opazovala.

„Gospodična ne stanuje več tu,“ je rekla. „Odpeljala se je k staršem. Bali so se zanjo, zaradi bombardiranja.“ „A kam se je odpeljala?“

V mojem glasu je gotovo občutila tako razočaranje, da sem se ji zasmilil.

„Nekam v Nemčijo, v Porenje, se mi zdi. Rekla je, da bo pisala, pa do danes še ni, ali pa se je pismo izgubilo. Saj veste, kako hodi pošta v teh časih.“

Odtaval sem spet na zatemnjeno cesto, ves truden, lačen in pobit. Kje naj iščem starše? Nisem imel denarja, peš pa bi ne prišel daleč, že po nekaj kilometrih bi me prijeli. Na Dunaju pa tudi nisem poznal žive duše. Po cestah so hodile obhodnice vojaške policije in Gestapa in poleg tega sem vedel, da je povsod veliko takih, ki bi me takoj izdali, kakor hitro bi zasumili v meni vojaškega ubežnika ali pobeglega tujega delavca. Fantje moje starosti v civilu so bili tedaj redkost na cestah. Zdelo se mi je, da se ljudje še v temi ozirajo po meni in me sovražno merijo z očmi. Ves čas sem pričakoval, da me bo kdo ustavil in vprašal, kaj delam v zaledju, ko pa so vsi drugi na fronti. Naglo sem hodil, da bi ušel ostrim pogledom in vzbudil vtis, kakor da hitim za določenim ciljem. A bil sem slabo oblečen, brez plašča, čeprav je bilo že konec novembra, in to mi je še povečalo mučni občutek, da vzbujam pozornost. Počasi je začelo še deževati. Na cestah skoro ni bilo več ljudi in moji koraki so še bolj odmevali – tako se mi je zdelo.

Rosilo je drobno, a vztrajno in kmalu sem bil premoden. Lahko bi se bil ustavil pod kakim stebriščem ali pod napuščem pri kakem hišnem vhodu, a si nisem upal. Hodil sem kar naprej, sam ne vedoč, kam. Podplati so me pekli od dolge hoje in vsaj za par minut bi se bil rad kam vsedel in si odpočil. A vedno, kadar sem hotel to storiti, sem zagledal koga, ki je šel proti meni, ali pa zaslišal za seboj trde, ritmične korake vojaških obhodnic in njihove klice, ko so ustavljale sumljive ljudi:

„Halt! Wer da? Ausweis!“

Bilo je že pozno, morda blizu polnoči, ko sem pritaval v neko predmestje. Hiše so postajale redkejšje, ob cesti so se vrstile železne in zidane vrtnice ograje, iznad katerih so štrlele kot roke okostnjakov črne, gole drevesne veje. Nikjer več žive duše. Še koraki policijskih

motu dečja. Morda so se tudi straže stisnile pod kak obhodnic so se izgubili v temi in v naraščajočem šumnapušč. Prej ali slej bom naletel nanje, sem razmišljal, a vendar sem se vlekel dalje, grozovito truden, lačen in tako potrt, kakor še nikoli v življenju. Prišlo mi je na misel, da bi sam napravil konec vsemu. Kmalu me bodo tako in tako dobili in usmrtili. Prihranil si bom muke. Bil sem tako obupan, da sem začel misliti na smrt skoro kot na odrešenje.

Ko sem šel mimo neke vrtnice ograje, sem zaduhal vonj po mokri zemlji, po razpadajočem listju divjih kostanjev in mrtvih rožah, ki polegale gnijejo na gredah. Ta vonj me je spomnil na moje nekdanje izlete po poljih in gozdih, na prijetne tihe ure, ki sem jih prebil pod gostim vejevjem gozdnih dreves, ko je dež enakomerno šumotal po listju in so se velike kaplje utrinjale z vej in udarjale ob šotorsko krilo, s katerim sem bil ogrnjen.

Naglo sem se odločil, se vzpel na zid in se spustil na drugi strani na tla. Noge so se mi vdrele v mokro vrtno zemljo. Poiskal sem si grm, ki je rasel tik pri zidu, počepnil pódenj in se naslonil s hrbtom na zid. Z drobnih vej je curljalo name, a bilo je vendarle boljše kot na cesti. Privihal sem si ovrtnik jopiča, stisnil glavo med ramena in zamižal. Trudil sem se, da bi nič ne mislil, a vendar mi je hodilo po glavi vse mogoče, kakor blodnje. Verjetno sem vmes včasih za nekaj časa tudi zadremal. In še danes se mi zdi, da so bile samo sanje ali blodnja, kar sem tedaj doživel.

Nenadno sem se namreč vzdramil, ker se mi je nekdo mehko dotaknil obraza. Planil sem kvišku. „Policija!“ me je preblisnila misel. Pred menoj pa je stalo dekle, ogrnjeno v dežni plašč, izpod katerega je gledala dolga, modra jutranja halja. Moralo je biti že proti jutru, ker se spominjam, da sem vse dobro razločil, tudi njen mili, beli obraz in dolge lase, ki jih je močil dež. Gledal sem presenečen, bolj začuden kot preplašen, četudi sem še v istem hipu pomislil, da bi me lahko izdala. Tudi ona me je za hip gledala, nato pa se nasmehnila, stegnila roko in mi porinila v pest svaljek papirja, se obrnila in izginila kakor prikazen med grmovjem. Šele čez dolgo časa sem se spomnil in pogledal, kaj mi je stisnila v roko. Bilo je enajst bankovcev po deset mark.

Ko je napočilo jutro in sem zaslišal korake in pogovor delavcev, ki so hodili onstran zidu na delo, sem poiskal vrtna vrata – bila so zapahnjena od znotraj – in se pomešal mednje. Prvega nesumljivega človeka sem vprašal, kateri tramvaj pelje iz mesta, stopil nanj in se odpeljal do zadnje postaje. Potem sem si kupil na majhni železniški postaji vozni listek do Salzburga, izstopil nekaj postaj prej in se napotil v gore. Kmalu sem našel delo pri nekem kmetu in ostal tam do konca vojne.

„In po vojni nisi skušal najti tistega dekleta?“ sem vprašal.

„Pač,“ je rekel. „Še preden sem se napotil iskat starše in sestro v Porenje, sem se vrnil na Dunaj, da bi poiskal tisto dekle. Mislim, da bi jo še zdaj takoj prepoznal. Spet sem prehodil ceste, po katerih sem hodil tisto noč, in našel tudi tisti vrt. Poizvedoval sem po takem in takem dekletu v vseh hišah naokrog, a nihče je ni poznal, nihče je ni nikdar videl in nikdar slišal o njej. Če bi mi ne bila dala tistega denarja, s katerim sem se rešil, bi bil začel tudi jaz misliti, da se mi je samo sanjalo o njej. Dva meseca sem iskal, poizvedoval in neštetim dekletom pogledal v obraz, a prave nisem našel. Potem sem se odpeljal v Nemčijo in kmalu našel starše in sestro prek Rdečega križa. Čez leto dni sem se vrnil na Dunaj in spet iskal, in potem še nekajkrat. A vedno zaman. To je skrivnost, ki mi ne bo dala miru.“

Nekaj dni potem sva se ločila. Pred odhodom sva si izmenjala naslova in obljubil je, da mi bo pisal, če bo kdaj našel tisto dekle. A nikoli več se ni oglasil.

VSEM ČLANOM IN PRIJATELJEM SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE, PA TUDI VSEM SLOVENSKIM ROJAKOM SPOROČAMO, DA SMO JUBILEJNO LETO NAŠE USTANOVE PODALJŠALI DO FEBRUARJA 1981. ZNOVA SE PRIPOROČAMO DAREŽLJIVOSTI IN RAZUMEVANJU ROJAKOV S POVABLJOM, DA POMNOŽE S SVOJIM DAROM VRSTO TEH, KI SO NAM ŽE NAKLONILI SVOJO GMOTNO POMOČ OB SREBRNEM JUBILEJU.

likovni svet

pisateljica marica meštrović
o bari remec
in njeni umetnosti

VSAK vek ima svojo zgodbo, vsako bitje svojo. Umetniku je podarjena na poseben način. Zgodba in njen vir plodita in bogatita sleherno umetniško stvaritev — če je takšnega imena pač vredna, — kot korenine drevesu poje veje. Vir in korenine BARE REMEC, poznane slovenske slikarke (ki jo smem že trideset let šteti med svoje najbližje prijatelje) nosijo v sebi neizbrisen pečat žlahtnih kultur starodavne Evrope, kjer je ugledala luč sveta, rasla in se šolala. Ko je prišla v Argentino, je kljub temu ali pa prav zato skušala povezati starodavno kulturo svoje rodne grude z davnino nove domovine.

Vsaka preteklost prinaša svojsko sporočilo in skriva svojsko tajno, ki v najglobljem praviru družno pričuje ta isto resnico, ker govorita o osnovni človekovi biti; o bolečini, o bojih in porazih, o veri, o upanju in pričakovanju. Prav zato pa ta življenja ne poznajo ne rasi, ne zemskih daljav. Vso vesoljskost najtišjih človekovih doživetij in dušne nuje je Bara Remec znala ujeti in jo pokazati na papirju, na platnu iz vsega mnoštva krajev po argentinskem severu in jugu, pa s črto, z barvo naslikati zunanji in notranji odraz njenih pradednih priseljencev Indijancev.

V te človeške in krajinske podobe je Bara Remec rezala dolga leta po težki in docela samotni poti verna sebi in najvišjim vsečloveškim pa tudi umetniškim ciljem. Bara Remec ni klonila ob trdih težavah v svojem podvzetju, pa tudi se nikoli ni ogledovala po prerazličnih bežnih umetnostnih modah svoje generacije, niti se ni vrgla v tekmo z njo. Osebnostna in globoko dosledna kot slikarka in kot ustvarjalka je svojim stvaritvam vtisnila celo mavrico družbene, нравne in poduhovljene vsebine. Medtem ko se umetnost naših dni skoraj povsem izživlja v iskanju — navadno dokaj površnem le oblikovnih dosežkov, vse preveč pozablja na svoje sakralno poslanstvo, ki je v posredništvu in v označevanju bistva stvari, te edinske, večnostne priče o nedosegljivi Lepoti.

Če bežno postojimo ob zgolj slikarskem ustvarjanju Bare Remec, velja zatrditi, da začne svojo umetniško pot kot umetnica z nekakšnim idealističnim prividom; a na nji odkrije potem resničnost in se umiri v možnosti. Podobe, ki govorijo o tej idealistični slikarski misli, so iz let pred drugo vojno, ko je Bara Remec študirala na umetniških akademijah v Zagrebu in v Firencah. Pregib k resničnostnemu se zbudi med drugo svetovno vojno, ki je bila s premnogimi živa priča

BARA REMEC, FANTAZIJA (akvarel)

nepopisne groze, pa ko je z neštevilno množico zapustila svojo evropsko domovino. Nasledek tega je trd boj za goli obstoj, za znajdljivost v docela novem svetu in okolju, kljub velikodušju obeh Amerik. Panjske končnice pričajo o tistih tragičnih dneh; če se na prvi pogled zde, skoraj bi rekla — naivne, jim ta videz prav nič ne krati njihove umetniške in dramatične vrednosti.

Olja na tej razstavi pa uvrščam med tisti umetniški izraz, ki sem ga zvala možno, drznila bi se jim celo reči — nedosežno. Ne bo težko uginiti, kateri od obeh umetniških izrazov bo preživel čas in pristal v zgodovini kot človeško in umetniško sporočilo v službi prizadevnosti za kažipot in napotek novim rodovom.

buenos aires, septembra 1980.

slovenska kulturna akcija ob jubileju

bara remec razstavlja

najnovejša olja in panjske končnice

odprte razstave bo v soboto 20. septembra 1980 ob osmih v gornji dvorani slovenske hiše

o slikarki in njeni umetnosti — pisateljica MARICA MEŠTROVIĆ

o posebnosti panjskih končnic — arhitekt JURE VOMBERGAR

razstavljen olja in panjske končnice bodo na voljo kupcem; razstava je odprta vsak večer od 19 do 21; sklep v soboto 27. septembra 1980.

para pensar

El hombre contemporáneo se encuentra ante formas de expresión artística que desbordan su capacidad de comprensión. Formas limitadas al goce, se supone, a los expertos. Tal cosa ocurre sencillamente, porque los cambios que han llevado a esas formas de expresión se han ejercido a un ritmo y sobre un terreno para el que no está preparado. Obligadamente tiene que quedarse atrás.

Los progresos de la técnica y de las disciplinas científicas han sido tan abundantes, variados y veloces en los últimos decenios que el hombre se encuentra en un universo de conocimiento que escapa a sus posibilidades. Tiene en la mano hechos que debe aceptar por su mera condición de hechos, pero para los cuales no encuentra satisfactoria explicación.

Seguimos viviendo con una mentalidad considerablemente atrasada respecto de tales conquistas. Y cuando llegamos a consustanciarnos con ellas, a obrar y pensar de acuerdo a su presencia, ya se ha dado un nuevo paso, enormemente alejado y mucho más adelante de lo que habíamos llegado a comprender. En verdad, el hombre contemporáneo está corriendo detrás de la vida, no a su lado. Si seguimos así, la sociedad del futuro estará integrada únicamente por expertos y masas.

Existe carencia de verdadera comunicación entre el arte contemporáneo y el hombre contemporáneo. El público, desconcertado, se refugia cada vez más en la tradición. El artista, exasperado, se refugia cada vez más en el porvenir. Unos y otros olvidan, que existe un presente.

Si no vuelve a llenarse el arte con ideales, es posible que lleguemos a formas de expresión artística tan esotéricas que sólo podrán ser comprendidas por una minúscula proporción de personas. Será — un arte sin arte.

Jorge D' Urbano, musicólogo y crítico musical argentino

ciril žebot

možnost po-titove jugoslavije

V teku Titove kritične bolezni, ki je skoraj štiri mesece nihala ob meji življenja, je bilo toliko povedanega in ponavljanega o njegovih političnih dosežkih in zapuščini, da po njegovi smrti 4. maja skoraj ni bilo kaj novega dodati. Tudi domnevanj o nevarnosti v zvezi z vrsto možnih in dozdevnih sovjetskih intervencij ter o možnostih in omejitvah po-Titovega „kolektivnega vodstva“ je bilo na preteg. Potrebno pa je skrbno presoditi, kaj more kdo realistično podvzeti za zavarovanje bodočnosti zveze republik Jugoslavije.

Združene države bi mogle pozvati Sovjetsko zvezo, da obe velesili skupno potrdita veljavnost že dolgo obstoječe politike nevmešavanja v notranje zadeve Jugoslavije. Medvojni vrhunski sporazumi so izvzeli Jugoslavijo iz obeh „vplivnih sfer“ v Evropi. V času 35 let Titove oblasti je ta obveznost iz druge svetovne vojne ostala bistveno nedotaknjena, celo v letih 1948-49, ko sta se Tito in Stalin končno razšla. To časovno preizkušeno dejansko neuvrščeno Jugoslavije je sedaj potrebno potrditi za po-Titovo Jugoslavijo in jo razširiti na obe vojaški zvezi, tako NATO, kot Varšavski pakt. Skupna ameriško-sovjetska potrditev brez-pogojne neuvrščeno Jugoslavije bi ne le zagotovila njeno neodvisnost, temveč bi obenem pomenila verjeten začetek k bolj realistični „detenti“.

In kaj bi mogli Titovi „kolektivni“ nasledniki podvzeti v Jugoslaviji, da bi z njihove strani utrdili varnost večnarodne zveze?

Dvoje osnovnih notranjih opredelitev je bistvenih. Prvič, s težavo razvite in ustanovno izoblikovane enakopravne odnose med šestimi republikami in dvema „avtonomnima pokrajinama“ (ki sta že republiki v vsem razen v naslovu) je treba strogo spoštovati. Drugič, da bi bilo mogoče učinkovito obvladati resne in kronične gospodarske slabosti Jugoslavije, bo treba realistično razmejiti in vzporediti funkcije „delavskega samoupravljanja“ na eni strani in strokovnih izvršnih vodstev podjetij na drugi, sedanje samovoljno „administrativno“ vmešavanje v njihovo delovanje pa mora nehati. Brez nevprašljive konfederativne avtonomije republik in bolj učinkovitega gospodarstva bo Jugoslavija ponovno zapadla v nevarne razprtije.

Potrebno pa je svariti pred utvarami. Dokler decentralizirana struktura oblasti in „samoupravne“ ustanove ne

da ne pozabimo

bodo osvobodene vanje vgrajene vseobsegajoče kontrole Zveze komunistov, bo Jugoslavija ostala v bistvu enostranska diktatura, v kateri so tudi najosnovnejše pravice človeka le selektivne in preklicne koncesije od strani samozvanega vodstva vladajoče komunistične partije.

(THE WASHINGTON POST, 13. maja 1980.)

MARŠAL TITO NEREFORMIRAN LENINIST

Dolgotrajna kritična bolezen predsednika Tita, ki je sovpadla s sovjetsko invazijo Afganistana, je v svobodnem svetu ustvarila ozračje nekakšne pohvalne simpatije, v katerem so negativni aspekti Titovega diktatorskega režima, najdaljšega v povojnem svetu, bili zasenčeni z vnaprej napisanimi in ponavljanimi nekrologi.

Nihče ne more zanikati Titovih zgodovinskih dosežkov. Iz razbitin predvojne Jugoslavije, je pod lastno, železno oblastjo, ustvaril novo, nominalno federalizirano državo. V letih 48-49 se je uspešno uprl Stalinovim poskusom vključiti Jugoslavijo v verigo zavojevanih vzhodnoevropskih satelitov Sovjetske zveze. Da pa bi opravičil ta odpor marksistične filozofije in da bi podprl svoj ekskomunicirani komunistični režim s obetavnejšo družbeno-gospodarsko organizacijo, je Tito improviziral „delavsko samoupravljanje“, kot aparat, s katerim bi ublažil ostro partijsko kontrolo sovjetske zvrsti nad gospodarstvom in družbo. V naslednjih fazah te započete decentralizacije so si jugoslovanske republike in avtonomne pokrajine priborile vse več avtonomnih pristojnosti v razvoju, ki je dosegel vrhunec v konfederalnih ustavnih amandmajih junija 1971.

Drugi večji dosežek Tita je bil široko mednarodnega značaja. Kot eden prvotnih soustanoviteljev (1961) rahlo povezane zveze „neuvrščenih“ držav, je Tito pomagal znižati učinkovitost sovjetske strategije, ki je hotela izkoristiti v svoje namene naravne težnje tretjega sveta za politično neodvisnost in gospodarski razvoj.

Toda vsak od teh Titovih dosežkov je bil zmanjšan ali zanikan z vzporednimi ali naknadnimi protiukrepi. Kot drugi komunistični zavojevalci, je tudi Tito prišel na oblast s

prevaro in nasiljem. Njegova tako povzdigovana „narodno-osvobodilna vojna“ — ki jo je začel šele po nacističnem napadu na Sovjetsko zvezo — na ozemlju že razbite in okupirane Jugoslavije, je bila v glavnem le pretveza za likvidacijo razoblaščenega in razpršenega demokratičnega jedra, da bi tako partiji zagotovil neomejeno oblast po končani vojni. Svet še ne pozna celotne zgodbe o medvojno pomorjenih proti-komunistih in o hladnokrvnem pokolu več tisočev razoroženih proti-komunistov takoj po vojni, ki so bili s prevaro vrnjeni iz britanske cone v Avstriji, kamor so se zatekli.

„Delavsko samoupravljanje“ v povojni Jugoslaviji vse od svojega začetka v petdesetih letih ni smelo delovati v skladu s svojim imenom, in proglašeno avtonomijo. Ostalo je pod vgrajeno kontrolo partije v vseh svojih različnih funkcijah v nenehno se spreminjajočem gospodarskem in političnem sistemu. Tudi drugi aspekti liberalizacije po letih 48-49 niso segli preko meja vse-obsegujoče „vodilne vloge“ komunistične partije. Po letu 1966, ko je bil odstranjen podpredsednik Aleksander Ranković, ki je posebej centralizirano partijsko in vladno strukturo, je partijska organizacija bila zrahljana v več ali manj avtonomne sestavine v posameznih republikah, kjer je Tito dovolil, da so politično vodstvo prevzeli mlajši, bolj pragmatični člani partije. Ta delna politična liberalizacija je naletela na široko podporo dotlej zadrževanih narodnostnih silnic znotraj in zunaj partije. Raslo je upanje, da je ta sprememba naznačevala za-

četek postopnega prehoda na neko širše zasnovano „po-Titovo“ koalicijo. Toda, s presenetljivim udarom decembra 1971, samo nekaj mesecev po liberalnih ustavnih amandmajih junija 1971, so bili mlajši voditelji po republikah stopili od leninističnih načel partije. Leta 1972 je bila znova odstranjeni kot „nacionalisti“ in „liberali“, ki da so odpotrjena vseobsegajoča „vodilna vloga“ partije in njena struktura ponovno centralizirana. Josip Broz Tito ni hotel oditi v zgodovino kot prvi komunistični vlastodržec, ki je sam pripravil demokratizacijo za čas po svojem odhodu. Odločil se je, da bo odšel kot nereformiran leninist.

In slednjič, na svetovni sceni je bila koalicija neuvršenih nevarno oslABLJENA s sprejemom takih notorično ne-neuvršenih držav, kot sta Kuba in Vietnam. Kuba je bila celo izbrana kot kraj vrhunškega sestanka neuvršenih leta 1979, s čemer je Castro postal uradni predstavnik gibanja neuvršenih do prihodnje konference. In to se je zgodilo v času, ko so kubanske ekspedicijske sile služile sovjetskim imperialističnim načrtom v Afriki in na Bližnjem vzhodu. V teh okoliščinah, ko je Kuba sedež in glasnik neuvršenih, je Sovjetska zveza okupirala Afganistan.

Titovo izročilo njegovim kolektivnim naslednikom ni ravno obetajoče. Ostane pa upanje, da bo mlajšim generacijam v jugoslovanskih avtonomnih republikah uspelo odpraviti Ti tove neuspehe doma in napake v mednarodnih odnosih.

(THE NEW YORK TIMES, 7. maja 1980)

Gornja članka dr. Žebota, ki ju je objavil New York Times in ju prinašamo v prevodu, sta verjetno edina slovenska komentarja v svetovnem tisku ob zgodovinski prelomnici, ki jo je nanese Titova smrt.

o praga domovine

DRAGA '80

30. in 31. avgusta se bodo slovenski izobraženci iz matične Slovenije, zamejstva in zdomstva zbrali k XV. ŠTUDIJSKIM DNEVOM, znanim kot DRAGA, četudi je zbor že nekaj let sem v Finžgarjevem domu na Opčinah. Tematika letošnjega shoda bo obravnavala naslednja vprašanja: „Vera in kultura za svobodnega človeka“; „Slovenstvo v svoji kulturno-politični informaciji danes“ in „Slovenska Cerkev iz preteklosti v prihodnost“. Na povabilu, ki ga je sprejel urednik Glasa, niso najavljena imena predavateljev. Za poročilo o zboru bomo poskrbeli. Ne dvomimo, da bo shod v resnici to, kar je glosar zapisal v povabilu: „Spet bomo v polni svobodi in ob spoštovanju vsakršnega mnenja razpravljali o problemih, ki so v večji ali manjši meri prisotni v naši zavesti, o problemih, ki nas zaposlujejo v intimitetah, pa jih je potem vredno in mikavno osvetliti ob predlogih strokovnjakov ter ob izkustvih sobesednikov pri debati.“

Naj dodamo, da je na povabilnem listu že ponovno izrez iz poročila o Dragi v Glasu SKA.

Zahvalimo prireditelja Drage, ki je Društvo slovenskih izobražencev v Trstu, ne samo za vsakoletno vabilo, marveč tudi za zbornik vseh predavanj, ki ga prireditelji objavijo. Zborniki predstavljajo že danes izredno bogatijo misli, mnenj in uvidov slovenskih kulturnikov o sodobnih slovenskih vprašanjih. Z leti pa bodo nedvomno resničen dokument svobodne slovenske misli in besede prav s praga režimske Slovenije.

TRŽAŠKE NAGRADE

Slovenska prosveta v Trstu in Društvo slovenskih izobražencev sta za slovenski kulturni praznik — februarska obletnica Prešernove smrti — skupno počastila spomin najvišjega slovenskega poeta. O pesniku je letos govorila pisateljica Zora Tavčar Rebulova. Govor, ki je bil poseben dogodek proslave — v ponatisu je objavljen tudi v Mladiki (1980, 2-3) — je bil ubran na témo: „Prešernovo izročilo danes in tu“. Recitirala je Anka Peterlin, ubrano je pel kvintet Slovenskega kulturnega kluba. Med proslavo je bila tudi podelitev literarnih nagrad 8. natečaja Mladike in 5. natečaja Mladi oder. Mladika je letos nagradila METKO KACIN za novelo, pa MARIJO KOSTNAPFEL za pesmi. Mladi oder pa MARIJANA BREŠČAKA, LUCIJANA PAVIA in LUCIJANA KRPAHA; posebno priznanje so prejeli MITJA in TAMARA PETAROS in IRENA PAHOR. Skupno priznanje pa so dali dijakom šole Srečko Kosovel, ki so v režiji Zore Tavčar predstavili dramatisacijo Bevkovih povesti kot „Pastirci ob kresu in plesu“. Podobno priznanje je prejela tudi šola Fran Erjavca, s svojo igralsko skupino, pa IVO KAFOL in GIORGINA PISANI, za igro „Erazem in potepuh“.

Naj omenimo ob tem, da je bilo tudi letos izredno živahno in pestro delovanje v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu, na Donizetti 3, v Peterlinovi dvorani, kjer so vsak ponedeljek v mescih delovne sezone kvalitetni kulturni večeri z dokajšnjo udeležbo.

Predavanja so obravnavala slovensko in svetovno tematiko. Ne manj delaven je Slovenski kulturni klub, ki je ustanova mlajših izobražencev, prizadevna pa je tudi Slovenska prosveta.

31. marca je DSI iz Černetovega sklada podelilo nagrado Zamejski skavtski organizaciji.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

106. PUBLIKACIJA

VINKO BRUMEN

NAŠ IN MOJ ČAS

eseji in premišljevanja, posebej o vprašanju zdomstva

knjiga je poklon vsem, ki so darovali jubilejni dar ob 25-letnici slovenske kulturne akcije; kupcem je na voljo po 15 in 20 dolarjev (broširana in vezana) v dušnopastirski pisarni v buenos airesu in pri vseh poverjenikih slovenske kulturne akcije v argentini in po svetu.

O NAS PIŠEJO

V Svobodni Sloveniji je prve tri zvezke 17. letnika revije Meddobje ocenil pod stalnim zaglavjem Med knjigami in revijami dr. Tine Debeljak. Izreze iz obširnega kritičnega poročila bomo objavili v prihodnjem Glasu.

V tržaški Mladiki je Krivčevi knjigi „Pij fant, grenko pijačo“ napisal kritično poročilo prof. Martin Jevnikar. Tudi izpis iz te kritike bomo objavili v Glasu.

Karlu Rakovecu odgovarja na njegovo recenzijo Borisa Pahorja romana „Spopad s pomladjo“ avtor, v tržaški reviji Zaliv (1979, 3-4, str. 338), pod naslovom „Zakaj ponaredbe?“ Odgovor ponatiskujemo v celoti:

V Meddobju št. 1, 1979 na strani 74-75 Karel Rakovec objavlja zapis o mojem romanu „Spopad s pomladjo“ (prvotni naslov „Onkraj pekla so ljudje“).

Ne gre mi za to, da bi se vtikal v recenzentovo mnenje o kompoziciji romana, ne v njegovo sodbo o ljubezni dveh mladih ljudi, ki postane zanj ljubimkanje, ker je »nevezano ljubezensko razmerje«. Pravico ima namreč, da sodi na podlagi svojih nazorov, da spregovori tudi o materializmu in o veri, če mu je tako prav.

Ne morem pa sprejeti metode, ki se je ponavadi poslužuje prenapeteži, da namreč preobračajo resnico svojemu nazoru v korist. Takó omenjeni recezent pravi, da je junak v romanu »teologijo pred leti zavrgel kot 'nezrelo neslanost'«. Ker je le-to »nezrelo neslanost« dal med navednice, je videti, kot da navaja moje besede. Vendar se podpisani ne bi nikdar tako spozabil, da bi bogoslovne študije tako ocenjeval, kot mi recenzent pripisuje.

Tiste navednice so zato odveč, s tem pa je odveč tudi ne-lojalen način prikazovanja neke osebe zato, ker gleda na svet drugače, kot bi bilo recenzentu všeč. — Boris Pahor.

slovenska kulturna akcija

ob svoji 25 - letnici

poklanja knjižni dar - vsem darovalcem jubilejnega daru

VINKO BRUMEN, NAŠ in MOJ ČAS (eseji)

knjiga je že izšla

VLADIMIR KOS, SPEV O NAŠI GORI (pesnitev)

ilustriral in opremil akad. kipar FRANCE GORŠE

knjigi

slovenska kulturna akcija v jubilejnem letu poklanja vsem, ki ji bodo za srebrni jubilej darovali

70 ameriških dolarjev ali 100.000 argentinskih pesov

VSE DAROVE, ki jim pristavite, da so namenjeni za srebrni jubilej Slovenske kulturne akcije, objavljamo v Glasu z imenom darovalca. Po pošti nakazujte samo s čekom na ime: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, 1407 Buenos Aires, Argentina.

v premislek

lev detela

ново obdobje slovenske kulturne akcije; neobvezne misli in alternativni predlogi

Pomen Slovenske kulturne akcije kot alternative možnosti v slovenski literaturi je tudi petindvajset let po njeni ustanovitvi več kot aktualen. Kljub napakam in padcem, kljub ovenelemu pomladanskemu vitalizmu prvih let, je ta kulturna ustanova še vedno tisto tvorno duhovno jedro, ki kaže drugo stran slovenskega narodnega bivanja, prvotno in prvinsko slovensko zorno perspektivo, ki v času političnih in tehnokratskih prisil ni izgubila na pomenu.

Gotovo je bil koncept kulturne politike Slovenske kulturne akcije v preteklosti in polpreteklosti večkrat problematičen in avtoritativno samovoljen v negativnem smislu. Slovenska kulturna akcija že v času njene pomladi ni pritegnila v svoje vrste nekaterih znanih slovenskih zdomskih pesnikov in pisateljev — in te ne le v Evropi in zamejstvu, temveč tudi v obeh Amerikah. Reči bi mogel, da se ni pluralistično odprla v duhovno slovensko alternativo vseh protitotalitarnih, etično zavednih Slovencev različnih generacij, estetskih izhodišč in prepričanj. To so napake,

ki jih ni več mogoče popolnoma popraviti. Ker je bila podlaga na začetku premalo dinamično odprta in zato utemeljena predvsem kot upoštevanje nekaterih aktivnih in „močnih“ posameznikov, jo je tudi širše in v bistvu demokratično slovensko občinstvo dojelo kot elitarno kulturno ustanovo.

Vse to seveda ne pomeni, da SKA ni opravila izredne duhovne naloge: prevod Danteja, odkritje duhovno prečiščenega Majcenovega ali Preglejevega ekspresionizma v času, ko v centralni Sloveniji o posebnem pomenu slovenskega ekspresionizma ni bilo ne duha ne sluha! Jurčec, Simčič, Beličič, Kos, Kociper, Papež, so nekatera pisateljska imena, ki jih ne bo mogoče v zgodovini slovenske lepe besede zamolčati, oziroma obravnavati s pomankljivim jecljanjem pod črto. Tudi Balantič je tisto v domovini zamolčano ime, ki je duhovni kvas novih literarnih dejanj in snovanj. Vendar imam tu takoj protivprašanje: Zakaj se je zgodilo, da so se tako večša pisateljska peresa, kot so bila na primer Simčičevo — in tudi Javornikovo — odmaknila v neustvarjalni molk, v užaljeno molčečnost, oziroma v zgolj politično akcijo?! Osebnosti in neosebni vzroki? Pekel intrig in zlonamernih nedonošenosti? Sme spriču totalne ogroženosti najboljših in prvinsko etičnih delov slovenskega izročila pisatelj, ki še ima svobodno pero, tudi pisatelj sredi pušče in stiske, sploh molčati?!

Slovenska kulturna akcija je bila neke vrste slovenska duhovna akademija pišočih, neke vrste tribuna elite, po drugi strani pa vendarle tudi založba pod

ekonomskimi in družbenimi pritiski. Ni čudno, da je hotela pridobiti tudi povprečnega slovenskega bralca, našega „malega“ zamejskega in zdomskega človeka – z domačijsko literaturo, z mohorjevkami in večernicami, z lahko berljivimi zgodbami iz slovenske preteklosti, polpreteklosti in sedanjosti. Morda je bilo tega domačijstva preveč. Tako se mi vsaj zdi, kot pisatelju novih literarnih načinov in posebnih duhovnih podvigov. A to je zgolj moje osebno mnenje, ker nočem biti sodnik in ker ne morem objektivno razvoljati resnice vseh dejanj in nehanj.

Vsekakor bi si sedaj, na pragu osemdesetih let, na začetku novega duhovnega obdobja, želel prenovljeno *Slovensko kulturno akcijo*. Prenovljeno duhovno ustanovo, odprto v čas in prostor. Pluralistično odprto. *Slovenska kulturna akcija* naj postane seizmograf novega slovenskega duhovnega vrenja. Novega odpora proti zatiralnim mehanizmom totalitarne diktature, čeprav je včasih podoba, kot da gre pri akterjih teh mehanizmov za kultivirane ovce. Žal pa zgolj za volkove v ovčjem kožuhi s precej popadljivimi zobmi. Naloga *Slovenske kulturne akcije* je zato še vedno tudi izrazito etična. Po kratkotrajnem liberalnem vretju na začetku sedemdesetih let je namreč v kulturi centralne Slovenije zavladalo izrazito in vsestransko duhovno mrtvilo. Že ukinitev revije „Perspektive“ leta 1964 je povzročila določeno krizo, ki je bila tedaj še začasna. Zdaj pa postaja kronična in kronično akutna. Pesnika Gregor Strniša in Dane Zajca kot trdna faktorja nove, mlajše poezije v ožji domovini?! Sta še to? Njima, njunemu nihilistično-ontološkemu svetu eksistencialne poezije se pridruži najmlajša, provokantna in odtujitvena lirika, katere najvidnejši predstavnik je Tomaž Šalamun (pesniška zbirka „Poker“, 1966, in druga dela). „Divji pisatelji“ šestdesetih let se po času kratke liberalizacije, v času enodimenzionalnih političnih prisil, poniglavo etablirajo. Ugled Lojzeta Kovačiča utrdi na primer knjižni izid romana „Deček in smrt“, napisanega v formalno izvirni asociativni tehniki, primerni za eksistencialno poemo o človekovi ogroženosti v sodobnem svetu. Nadaljni literarni koraki tega pisatelja so pravzaprav hoja v krogu, ponavljanje starih resnic in preizkušenih literarnih trikov, ki nam jih je že bil zaupal. Peter Božič uspe kot moderen prozaist antiromanov „Izven“ in „Na robu zemlje“ in kot avtor bizarnih dram. Ne nadoma pa njegovi stavki ne prepričajo več. Prevečkrat jih je bil že napisal, zato se je sredi svoje „avantgardnosti“ konvencionalno izpisal. Trdna konstanta Rudi Šeligo s proznimi avantgardnimi zasuki („Triptih Agate Schwarzkobler“ in drugo) variira na neizrazit način vedno znova vedno temo svoje junaške mladosti, prav tako kot uveljavljeni antidramatik Dušan Jovanovič z ironično in absurdno tematiko – žal vedno stanovitnejših zamahov v znani in že izrabljeni obrazec. Tudi nastopi nekdanj kritično-humanističnega filozofa Tarasa Kermaunerja, ki se v spremenjeni politični situaciji ob koncu šestdesetih let pojavi kot novi filozof reizma in strukturalistične znanstvene metode, se v dobi dogmatične protiakcije zaduše v privatniškem ponavljanju že predstavljenih in v bistvu neobveznih „resnic“. V taki duhovni situaciji se ne morejo uveljaviti mlajša pisateljska imena. Ne morejo se individualizirati in ne morejo duhovno dozoreti. Tako obtičijo v nedorečeni govorici, katere vrh je kvanta in banalni verbalizem – kot izraz lastne nemoči spričo vsesplošne duhovne poniglavosti in vrtočlastosti.

Prav v taki situaciji – v času prisil in prirezovanj peruti – ima duhovna svobodna ustanova, *Slovenska kulturna akcija*, posebno in vseslovensko nalogo. Vseslovensko, važno tudi za zamejstvo in domovino. Nujno za zdomstvo, ki ni duhovno zdomstvo, temveč pohod k koreninam slovenskega izvirnega in k vrelcem svetovno kreativnega. Čeprav se ta slovenska zdomska ustanova stara in ji tu in tam peša jezik in misel, se vendarle tudi prenavlja. V nove literarne jezike in v nove duhovne stike. V stike z Argentino, Evropo, Združenimi državami Amerike. „Dober večer, Tokio!“ je začetek nove slovenske duhovne govorice pod goro Fudži in izpod peresa izrazitega Vladimira Kosa –. O tem podvigu našega duha bo zgodovina šele spregovorila. Bert Pribac in Slovenec v daljni Avstraliji, ki obledi sredi prostora in časa – in se vendar ne izgubi, ne za nas in ne za bodoče rodove! *Slovenska kulturna akcija* je ob tem svoboden kažipot, etično utemeljen in na novo podoživet krščanski kažipot, kazalec našega novega gibanja in naših elastičnih in še vedno tvornih misli. Želim si, da bi SKA bila tudi vnaprej – in vedno bolj – predvsem tak kažipot. A ne le etičen, temveč tudi literaren. Ne bojmo se novih literarnih načinov, tudi tveganj! Odprimo naša srca in naš razum različnim slovenskim govoricam, iz Evrope in Japonske, iz Avstralije in obeh Amerik, a tudi iz domovine. Odprimo jih različnim duhovnim utripom in miselnim premikom, če so le humano utemeljeni v boju za človekovo etično in duhovno podobo in prenavo!

Ob tem pa bi si želel nekaterih popolnoma konkretnih in praktičnih sprememb:

Slovenska kulturna akcija naj združi pisce in znanstvenike povsod po svetu, poveže pa se naj tudi z duhovnimi delavci drugih narodov in narodnosti, ki so naši prijatelji in nam lahko v boju za svobodnega slovenskega človeka še veliko pomagajo! GLAS SKA naj postane osnovno in nadvse razgibano glasilo, ne le kronist založbenih dogodkov, temveč prava resnična literarna delavnica. Morda bi se to glasilo moglo nadvse aktivizirati, združiti s prepovedko izhajajočim MEDDOBJEM v nov tip slovenskega literarnega glasila. Izhajalo bi naj vsaj desetkrat na leto – in morda vsaj dvakrat ali trikrat letno namesto običajne splošne številke kot POSEBNA ŠTEVILKA. To bi mogli urediti tudi kot izdajo kakega novega leposlovnega dela naših avtorjev, pisateljev in znanstvenikov, in bi zato morala biti na preprost, a moderno poglobljen način opremljena in vezana! Na ta način bi odpadli problemi z dokaj dragim izdajanjem knjig, ki so velikokrat res za naše razmere pravo reprezentančno razkošje. SKA bi naj take knjige izdajala le še občasno, ob posebnih priložnostih in dogodkih. V tem smislu bi bilo treba vendar tudi dotiskati antologijo naše zdomske lirike, saj napoved tega dela postaja neke vrste pesem o vedno pričakovani in nikoli najdeni roži mogoti!

Predlagam torej praktično preosnovo. Prenovljeni GLAS SKA na široki demokratični podlagi kot glasilo založbe, kot revija in literarna delavnica in kot nova in zanimiva lepa slovenska knjiga! Tak način dela nas bo bistveno poživil, istočasno pa bo narasel pomen našega alternativnega literarnega dela zaradi izrednega duhovnega mrtvila, ki kljub včasih drugačnim glasovom nepravih ptičev vedno bolj obvladuje celotni slovenski duhovni prostor v domovini – in že tudi vedno bolj v zamejstvu.

Dunaj, marca 1980.

BRAVCEM!

GLAS SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE BO POSLEJ IZHAJAL PRILOŽNOSTNO. POŠILJALI GA BOMO VSEM DOSEDANJIM NAROČNIKOM, VSEM NAROČNIKOM NAŠIH PUBLIKACIJ, VSEM REDNIM ČLANOM IN PRIJATELJEM KULTURNE AKCIJE PO VSEM SVETU — Z A S T O N J ! HVALEŽNI BOMO ZA RAZUMEVANJE BRAVCEV OB ZAVESTI, DA BO VSE STROŠKE KRILA EDINOLE S K A . ZATO NAM BO VSAKA GMOTNA POMOČ ZARES DRAGOCENA. POZIVAMO BRAVCE-PRIJATELJE, DA DARUJEJO V TISKOVNI SKLAD ZA GLAS SKA, KI GA ZACENJAMO.

CORREO ARGENTINO CORR. CENTRAL Y SUC 7	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1328339

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide v več številkah na leto na skupno 96 straneh. Urejuje ga José Petric, Zapiola 1723, I D, 1426 Buenos Aires, Argentina. Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Ladislav Lenček CM), Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. Za podpisane članke odgovarja podpisnik.

